

Kaitseväe Ühendatud Õppeasutused

Strateegia õppetool

KRISTER SOOVÄLI

1. mereväe põhikursus

EESTI MEREVÄE ÜLEMAD 1994-2012

LÕPUTÖÖ

Juhendajad

MA Reet Naber

MA Kersti Kõiv

Tartu 2014

AUTORIDEKLARATSIOON

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Annan töö positiivsele hindele kaitsmise korral Kaitseväe Ühendatud Õppeasutustele tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö reprodutseerimiseks, säilitamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks, sealhulgas digitaalarhiivi lisamiseks kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

.....

/kuupäev, töö autori nimi ja allkiri/

Juhendaja nõusolek kaitsmisele lubamise kohta

.....

/kuupäev, juhendaja nimi ja allkiri/

.....

/kuupäev, juhendaja nimi ja allkiri/

REFERAAT

Töö autor: Krister Sooväli

Töö pealkiri: Eesti mereväe ülemad 1994-2012

Juhendajad: MA Reet Naber, MA Kersti Kõiv

Töö tüüp: lõputöö

Lehekülgede arv: 62

Kirjanduse ja allikmaterjalide arv: 40

Tabelite arv: 1

Jooniste arv: 0

Lisade arv: 8

Töö kirjutamise keel: eesti keel

Märksõnad: merevägi, mereväe ülem, Kaitsevägi, elulugu, mereväebaas, miinilaevade divisjon, mereväe staap, miinitõrje, auaste, autasu

Teema valiku põhjendus: Töö autor leiab, et oluline osa mereväe kui organisatsiooni ajaloost on selle ülemad. Paraku pole ilmunud ühtegi terviklikku tööd, mis uuriks ja kirjeldaks mereväe ülemaid ja nende tegevust mereväe arendamisel. Käesolevas lõputöös uuritakse mereväe ülemaid ning mereväe ülemate kohusetäitjaid, keskendudes ülemate ja kohusetäitjate elulugudele, hõlmates nii lapseõlve, hariduskäiku, tsiviilteenistust kui ka kaitseväeteenistust.

Uurimistöö eesmärk: Eesti taasloodud mereväe ülemate elulugude, teenistuskäikude ning seisukohtade uurimine aitab mõtestada taasloodud mereväe ajalugu. Töö eesmärk on luua baasuurimus, mille alusel oleks võimalik jätkata taasloodud mereväe ajaloo uurimist süsteemselt ning pakkudes lähtematerjali järgnevate teadustööde läbiviimisel.

SISUKORD

AUTORIDEKLARATSIOON	2
REFERAAT	3
SISUKORD	4
SISSEJUHATUS	6
1. TAASLOODUD MEREVÄE ÜLEVAADE.....	8
1.1 Mereväe taasloomine	8
1.2. Mereväe ülesanded tänapäeval	8
1.3. Mereväe ülema roll ja ülesanded	9
1.4. Mereväe struktuur	10
1.5. Mereväe laevad	12
1.6. Rahvusvaheline koostöö	14
2. UURIMISMETOODIKA	16
2.1. Uurimisküsimused	16
2.2. Andmete kogumise meetodid	16
3. MEREVÄE ÜLEMAD.....	18
3.1. Roland Leit	18
3.2. Jaan Kapp.....	23
3.3. Ahti Piirimägi	26
3.4. Peeter Ivask.....	29
3.5. Igor Schvede	35
3.6. Mereväe ülemate hinnangud ja seisukohad	39
3.7. Arutelu	42
KOKKUVÕTE	44

SUMMARY	47
KIRJANDUS JA ALLIKAD.....	49
LISAD	52
Lisa 1. Mereväe laevad 1993 – 2012	52
Lisa 2. Intervjuu küsimused.....	54
Lisa 3. Nõusolekuleht uurimuses osalemiseks	56
Lisa 4. Roland Leiti autasud ja liikmelisus erinevates ühingutes	57
Lisa 5. Jaan Kappi autasud ja auastmed	59
Lisa 6. Ahti Piirimägi auastmed ja autasud	60
Lisa 7. Peeter Ivaski autasud ja auastmed.....	61
Lisa 8. Igor Schvede auastmed ja autasud	62

SISSEJUHATUS

Organisatsiooni ajalugu on üks osa organisatsiooni kultuurist. Ühised tegevused ja mälestused liidavad organisatsiooni liikmeid ning tekkinud sidemed ja ka traditsioonid aitavad organisatsioonil areneda. Samuti hõlbustab organisatsiooni ja selle ajaloo tundmine organisatsiooni uutel liikmetel liituda ja kohaneda organisatsioonis tekkinud kommete, tavade ja reeglitega. (Üksvärv 2004: 19-21, 156-158)

Kaitseväge ajaloo uurimise vajalikkusest kirjutas kapten Marek Miil ajakirja Sõdur 2014. aasta esimeses numbris. Tema sõnul puuduvad siiani Eesti Kaitseväge taasloomist käsitlevad põhjalikud tervikkäsitlused. Praegu on veel elus paljud inimesed, kes olid seotud Kaitseväge taasloomisega, kuid ometi ei ole vaevunud neilt süsteemselt andmeid koguda ja avaldada nende mälestusi. Arhiivis olevate dokumentide uurimine ilma nendega seotud inimeste kommentaarideta ei paku terviklikku käsitlust ning objektiivseid uurimistulemusi. (Miil 2014: 61)

Töö autor leiab, et üks oluline osa mereväe kui organisatsiooni ajaloost on selle ülemad. Kuid paraku pole ilmunud ühtegi terviklikku tööd, mis uuriks ja kirjeldaks mereväe ülemaid ja nende tegevust mereväe taasloomisest kuni käesoleva lõputöö koostamiseni. Käesolevas lõputöös uuritakse mereväe ülemaid ning mereväe ülemate kohusetäitjaid, keskendudes ülemate ja kohusetäitjate elulugudele hõlmates nii lapseõlve, hariduskäiku, tsiviilteenistust kui ka kaitseväeteenistust.

Mereväe kui väeliigi kõrgeimaks juhiks on mereväe ülem. Erinevate mereväe ülemate soovid ja plaanid, nende poolt sisse viidud muudatused on mõjutanud mereväe eesmärke, tegevusi ja arengut. Samas on ülemate tegevus ning mereväe eesmärgid ja põhiülesanded määratud kõrgema ülema ning ka valitsuse ja riigikogu poolt. Riigikogu ja valitsus loovad ning seavad eesmärke vastavalt riigi vajadustele ja võimetele. Mereväe areng ei sõltu seega ainult mereväe ülemast, vaid ka riigi tahtest ning ressursidest. Ülemate prioriteetide ja visioonide uurimine ja teadvustamine aitab nii organisatsiooni liikmetel kui ka uurijatel mõista erinevaid arenguetappe organisatsiooni arengus ja kujunemises.

Mereväe ajaloos on rohkem uuritud perioodi 1918-1940. Valminud on mitmed käsitlused merejõudude juhatajatest, Eesti sõjalaevadest ja merekindlustest ning Eesti allveelaevadest ja allveelaevnikest. Aastail 1933-1940 Mereväe Ohvitseride Liitkogu kogu poolt välja antud erialajakirjast Merendus leiab väärtulikke käsitlusi selle perioodi kohta. Kuid taasloodud

mereväe kohta pole veel ilmunud terviklikku teost või uurimust, mis analüüsiks taasloodud mereväe ajalugu, sh mereväe ülemate eluteed ning nende rolli mereväe arengus. Ilmunud on siiski mõned artiklid ajakirjas Sõdur, Kaitse Kodu! ja Meremees, mis räägivad mereväe taasloomise algusest ning mereväe kontseptsiooni arengust. Lisaks leidub veel artikleid mereväe episoodilistest tegevustest Eesti laevanduse aastaraamatutes. Koostatud on kataloog raamatu vormis mereväe sümboolikast, kus on lühidalt välja toodud erinevate üksuste ja struktuuride sümboolika ajalugu ja kujunemine. Mereväe arengu probleeme on käsitletud ka alates 2011.aastast julgeolekut ja riigikaitset kajastav erilehes Riigikaitse.

Lõputöö eesmärk on kirjeldada taasloodud mereväe ülemate elulugusi, teenistuskäike ning seisukohtasid. Töö praktiline väärtus väljendub ülevaatliku baasuuringu loomises, mille toel oleks võimalik viia läbi detailsemaid mereväe ajalooa seotud uurimistöid.

Töö põhiosa koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis tutvustatakse lühidalt taasloodud mereväge. Teises peatükis tuuakse välja uurimisküsimused ning andmete kogumise meetodid. Kolmandas peatükis esitletakse uurimuse tulemusi. Kolmas peatükk on jaotatud seitsmeks alateemaks. Viies alateemas kirjeldatakse erinevate perioodide mereväe ülemate või kohusetäitjate elulugu ja teenistuskäiku, kuuendas alateemas tuuakse välja mereväe ülemate hinnangud mereväe arengule ja tulevikule ning seitsmendas arutleb uurimistöö tulemuste üle.

Töö koostamisel on kasutatud peamiselt endiste mereväe ülematega läbi viidud intervjuudega kogutud andmeid. Kasutatud on ka Reet Naberit ja Kalev Konso poolt koostatud ning 2014. aastal ilmunud meenutuste kogumikku „Jälle kakskümmend aastat mereväge”. Lisaks kasutati mereväe ülevaate loomisel 2011. aastal ilmunud ning Kalev Konso poolt koostatud „Eesti mereväe sümboolika kataloogi”. Eelnevalt nimettuid allikaid toetasid ka erinevad mereväe ja mereväe ülematega seotud seadusaktid, käskkirjad ja lepingud.

Autor soovib tänada juhendajaid Reet Naberit ja Kersti Kõivu ning kõiki mereväe ülemaid ja kohusetäitjaid, kes andsid suure panuse töö õnnestumisse.

1. TAASLOODUD MEREVÄE ÜLEVAADE

1.1 Mereväe taasloomine

Mereväe taasloomine algas 1. juulil 1993, kui Kaitsejõudude Peastaabis loodi mereosakond (Konso 2011: 13). Loodud mereosakonda määrati vanemohvitseri ametikohale ning ülema ajutiseks kohusetäitjaks vanemleitnant Edgar Haavik ning osakonna vanemohvitseri ja mereosakonna relvastuse peaspetsialistiks nooremleitnant Igor Schvede (Naber jt 2014: 29).

Kaheliikmelise mereosakonna esimeseks ülesandeks oli Vene Föderatsiooni merejõudude objektide ning mobilisatsioonivarude ülevõtmine. Esialgsete ülevõetavate objektide hulka kuulusid nii Tallinnas Küti tänaval asunud sõjaväelinnak koos kaidega kui ka Paldiski Põhjasadam. Ressursside puudumisel ei olnud võimalik neid objekte mehitada, ülal pidada ja turvata ning nende ülevõtmine jäi pooleli (*samas*, 141).

Mereosakond koostas 1993. aasta sügisel mereväe arendamise kontseptsiooni. Selle alusel oli mereväe põhiülesanneteks tähtsamate sadamate tõkestamine, meremeeste ettevalmistamine, mereakvatooriumi vaatlus ning abi osutamine piirivalvele ja päästeteenistusele. Lisaks tegeles mereosakond Kaitsejõudude laevade nimekirja koostamise ning ka välislaevade vastuvõttudega. (*samas*, 32)

1996. aastal kinnitas Riigikogu Eesti riigi kaitsepoliitika põhisuunad, mille alusel kinnitati mereväe kui väeliigi loomise vajadust. Dokumendis on välja toodud, et mereväe väljaarendamine toimub eesmärgiga valmistada ette territoriaalvete kaitse, territoriaalvete merekommunikatsioonide ohutus ning mereväe ohvitserkond ja infrastruktuur ning tagada nende osalusvõime rahvusvahelises koostöös. (Eesti riigi kaitsepoliitika põhisuundade heakskiitmine)

1.2. Mereväe ülesanded tänapäeval

1. aprillil 2013. aastal jõustunud ja Vabariigi Valituse poolt kehtestatud Kaitseväe põhimäärusega on mereväe väeüksuste ülesanded välja toodud järgnevalt (KPM § 9):

- Kaitseväe tuukri- ja sukeldumistööde korraldamine ning väljaõpe;
- teabe kogumine, töötlemine ja analüüsimine;
- väljaõppes tagalatoetuse tagamine;

- sõjaaja ja reservüksuste ning allüksuste ettevalmistamine;
- rahvusvahelises sõjalises operatsioonis osalemise ettevalmistamine ja osalemise korraldamine;
- sadamateenuse osutamine.

Lisaks üldistele ülesannetele on mereväele määratud ka täpsem tegevuskava. Selle sätestab viimane vastu võetud riigikaitse arengukava, kus on välja toodud, et mereväes jätkatakse miinisõjavõime arendamist kolme moderniseeritava miinitõrjelaevaga ning tuukrigrupi ja ühe toetuslaevaga. Lisaks jätkab merevägi osalemist rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides ja NATO alalises miinisõjagrupis, kindlustades nii muuhulgas NATO alalise miinilaevade grupi (SNMCMG1) sagedase kohaloleku Läänemeres. (Riigikaitse arengukava 2013-2022)

1.3. Mereväe ülema roll ja ülesanded

Esimene taasloodud mereväe ülem Roland Leit nimetati ametisse Kaitseväe juhataja 1994. aasta 26. jaanuari käskkirja alusel alates 1. veebruarist (Naber jt 2014: 51). Mereväe ülemale seati prioriteetideks isikkoosseisu mereväkke saamine ja neile majutusvõimaluste leidmine, laevade muretsemine mereväele ja tulevase Mereväebaasi jaoks asukoha leidmine (*samas*, 50). Perioodil 1994 kuni 2012 on mereväel olnud viis ülemat ja ülema kohusetäitjat, kes on välja toodud tabelis 1 (*samas*, 262).

T a b e l l

Taasloodud mereväe ülemad ja ülema kohusetäitjad 1994 – 2012

Nimi	Ametikoht	Periood
Roland Leit	mereväe ülem	01.02.1994 – 21.06.1998
Jaan Kapp	mereväe ülem	22.06.1998 – 31.12.2003
Ahti Piirimägi	mereväe ülema kohusetäitja	01.01.2004 – 21.08.2005 23.06.2006 – 09.08.2007
Peeter Ivask	mereväe ülema kohusetäitja	22.08.2005 – 22.06.2006
Igor Schvede	mereväe ülema kohusetäitja	10.08.2007 – 20.11.2007
Igor Schvede	mereväe ülem	21.11.2007 – 22.07.2012

Uurimistöo koostamise hetkel on mereväe ülema roll sätestatud Riigikogu poolt vastu võetud Kaitseväe korralduse seadusega, mille järgi merevägi on Kaitseväe väeliik, mida juhib

mereväe ülem (KKS § 25). Mereväe ülema õigused ja kohustused on välja toodud Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud Kaitseväe põhimääruses. Mereväe, kui väeliigi ülemale on pandud järgmised kohustused (KPM § 17):

- juhib väeliigi tööd;
- juhib väeliigi väljaõpet;
- vastutab väeliigi arengu eest;
- vastutab väeliigis sõjalise riigikaitse ettevalmistamise ja elluviimise eest;
- vastutab väeliigi lahinguvalmiduse eest;
- vastutab lahinguvalmiduse ja mobilisatsioonilase ettevalmistuse eest väeliigis
- korraldab väeliigi tsiviil-sõjalist koostööd;
- nõustab Kaitseväe juhatajat väeliigi tegevusvaldkonnas.

1.4. Mereväe struktuur

„27. juunil 1994 välja antud mereväe ülema käskkirja järgi koosnes merevägi juhtkonnast, Mereväe staabist, abilaevadest Ahti ja Revalia (hilisem Laine), patrullkaatrist Grif, Paldiski põhjasadamast ning miinitõrjerühmast” (Konso 2011: 13). 1. aprillil 2013 jõustunud Vabariigi Valitsuse poolt välja antud Kaitseväe põhimäärus kehtestab mereväe koosseisus olevateks struktuuriüksusteks mereväe staabi, mereväebaasi ja miinilaevade divisjoni (KPM § 5).

Mereväe staap loodi Kaitsejõudude Peastaabi mereosakonna baasil iseseisva juriidilise isikuna 13. aprillil 1994. Staabi asukohaks sai endise Vene Föderatsiooni Balti laevastiku tagalavalitsusele kuulunud hoone Erika tn 13 ning sama aasta novembris koliti Miinisadamasse. 2002. aastast asub mereväe staap Kaitseväe Peastaabi renoveeritud hoones aadressil Juhkentali 58. (Konso 2011: 14)

Mereväe staap on eraldiseisev staap mereväe ülema vahetus alluvuses ning staabi allüksused vastavalt kaitseministri mereväe staabi põhimäärusele on järgmised (MSP § 10):

- kantselei;
- luure- ja julgeolekuosakond;
- operatiiv- ja planeerimisosakond;
- personaliosakond;
- rahandusosakond;
- side- ja infosüsteemide osakond;

- tagalaosakond.

Mereväebaasi esimese koosseisutabeli kinnitas Kaitseväge juhataja 30. novembril 1994. aastal. Mereväebaas on paiknenud selle loomisest alates Miinisadamas, kust 31. augustil 1994. aastal lahkus viimane Vene Föderatsiooni sõjalaev. Ametlikult anti Miinisadam mereväe käsutusse üksuste paiknemise kohaks kaitseministri määrusega 13. oktoobril 1994. (Konso 2011: 15)

Mereväebaas on mereväe ülema vahetus alluvuses olev väeüksus, mille ülesehitus vastavalt 1. aprillil 2014. aastal kehtima hakanud ja Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud Kaitseväge põhimäärusele on järgmine (KPM § 20):

- mereväebaasi staap;
- baasikaitsekompanii;
- haldusteenistus;
- materjaliteenus;
- meditsiiniteenus;
- mereväekool;
- remondi- ja hooldusteenistus;
- transporditeenus.

Esimesed ajateenijad määrati mereväe ülema alluvusse 1994. aasta märtsis ning ajateenijate valverühma baasil loodi Mereväebaasi 14. märtsil 1995. aastal ajateenijate väljaõppeks Rannakaitsekompanii. Kaks aastat hiljem muudeti kompanii nime ning sellest sai Staabi- ja Baasikaitsekompanii. 2003. aastal muudeti see Rannakaitse õppekompaniiks. 2004. aastal kompanii tegevus lõpetati ning kompanii taasavati 2008. aastal Baasikaitsekompanii nime all. Kompanii mehitamine ajateenijatega algas uuesti 2009. aasta juulis. (Konso 2011: 16)

15. mail 1997 moodustati Vabariigi Valitsuse määrusega 1. Meredivisjon ning üksuse ümber formeerimisega 1998. aastal nimetati üksus Miinilaevade Divisjoniks. 2005. aasta maist kuni augustini kandis üksus Miinilaevade eskaadri nime, kuid see muudeti tagasi Miinilaevade Divisjoniks (*samas*, 20).

Miinilaevadivisjoni ülesehitus vastavalt 1. aprillil 2014. aastal kehtima hakanud ja Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud Kaitseväge põhimäärusele on järgmine (KPM § 20):

- miinilaevadivisjoni staap;
- sõjalaevad;
- tuukrigrupp.

1.5. Mereväe laevad

EML Grif (pardatähisega P401) ja EML Leopard (P402) olid endised Vene Föderatsiooni Žuk-klassi patrullkaatrid, mis ehitati vastavalt 1976. ja 1981. aastal Ukrainas. Laevad rekvireerisid Miiduranna sadamast Rahvusliku Kaitsealgatuskeskuse võitlejad ja kaitseliitlased 8. juunil 1992. aastal. Seejärel viidi laevad esialgu Rohukülla ja hiljem EML Grif Pärnusse ning EML Leopard Hiiumaale Orjakule. EML Grif anti 1993. aasta novembris mereosakonna käsutusse ning arvati teenistusest välja 2000. aasta mais. EML Leopard anti üle mereväele Kaitseliidu ülema 14. juuni 1994. aastal antud käsu alusel. Patrullkaatrit teenistuse ei arvatud ning kanti maha 29. novembril 2000. aastal. (Konso 2011: 32-34)

1994. aastal 29. märtsil andis Taani Kuningriik mereväele üle Maagen-klassi abilaeva. Laev ehitati 1960. aastal Taanis ning Taani merevägi kasutas laeva Mallemukkeni nime all patrull-laevana. Eestis pandi laevale nimeks Ahti. Aastatel 1994 kuni 1997 oli EML Ahti klassifitseeritud abilaevaks pardanumbriga A431 ning 1998. aastani patrull-laevaks pardanumbriga P413. Laev arvati teenistusest välja 2009. aasta augustis. (Konso 2011: 31)

1994. aasta detsembris andis Taani Kuningriik mereväele üle 1959. aastal ehitatud abilaeva. Taanis oli laeva nimeks Rylen ning Eestis sai ta nimeks Mardus. EML Mardus (A433) oli mereväes kasutusel reidikaatrina. Laev arvati teenistusest välja 1998. aastal. (*samas*, 37)

1994. aasta augusti lõpus sai merevägi Saksa Liitvabariigi mereväelt kaks 1972. aastal Saksa DV-s ehitatud Kondor-klassi raadioluurelaeva (*samas*, 35). Eestis nimetati endiste nimedega Komet ja Meteor vastavalt EML Suleviks (M412) ja EML Vambolaks (M411). EML Vambolat teenistusse ei arvatud ning kanti maha 1999. aastal. EML Sulev asus teenistusse 4. mail 1995. aastal miinilaevana ning oli mereväe lipulaev kuni 2000. aasta oktoobrini ning arvati teenistusest välja pärast miinijahtija EML Sulev (M312) saabumist. (*samas*, 35-36)

Saksa mereväe Frauenlob-klassi miinitraalerid Diana, Minerva ja Undine ehitati Saksamaal 1967. aastal. Diana anti mereväele üle 1997. aasta juunis ning Minerva sama aasta augustis. Eestis said nende nimedeks vastavalt EML Olev (M415) ning EML Kalev (M414). Teenistusest arvati välja EML Kalev 13. juunil 2003 ning EML Olev 2007. aasta suvel. Undine anti mereväele üle 4. veebruaril 2003. aastal ning talle anti nimeks EML Vaindlo (M416). Teenistusest arvati laev välja 2007. aasta suvel. (*samas*, 38-39, 44)

Soome merejõudude Rihtniemi-klassi valvelaevad Rihtniemi ja Rymättylä ehitati Soomes 1957. aastal. Soomes täitsid need alused miinitraaleri ja allveetõrjepatrull-laevade rolli. Eestile anti laevad üle 1999. aasta juulis. Rihtnime sai Eestis nimeks EML Ristna (P422)

ning Rymättylast sai EML Suurop (P421). EML Suurop arvati teenistusest välja 2005. aasta veebruaris ning 19. detsembril 2008. aastal anti laev üle Eesti Sõjaluuseumile. EML Ristna arvati teenistusest välja samuti 2005. aasta veebruaris ning anti Eesti Sõjaluuseumile üle 25. veebruaril 2008. Alates 2009. aasta 28. oktoobrist on laev mereväes Mereväebaasi halduses ning on kasutusel Kaitseliidu Tallinna Maleva Meredivisjoni ja Kõrgema Sõjakooli kadettide väljaõppel. (*samas*, 18, 40)

Saksa mereväe Lindau-klassi miinijahtijad Lindau ja Cuxhaven ehitati Saksamaal vastavalt 1958. aastal ja 1959. aastal. Eestile anti laevad üle 9. oktoobril 2000. aastal. Lindau nimeks sai EML Sulev (M312) ja Cuxhaveni nimeks EML Wambola (M311). Mõlemad laevad arvati teenistusest välja 26. märtsil 2009. aastal. (Konso 2011: 41 - 42)

Taani kuningliku mereväe Hvidbjornen-klassi fregatt nimega Beskytteren ehitati 1975. aastal Taanis. Eestile anti laev üle 21. novembril 2000. aastal ning laeva nimeks sai EML Admiral Pitka (A230). Eestis kasutati alust staabi- ja toetuslaevana. „Esimese Eesti sõjalaevana osales EML Admiral Pitka NATO kiirreageerimisjõudude (NRF, *NATO Responce Force*) miinitõrjegrupi 1 (SNMCMG1, *Standding Naval Mine Countermeasures Group 1*) koosseisus 12. maist 2005 kuni 20. märtsini 2006” (*samas*, 20). EML Admiral Pitka arvati teenistusest välja 2013. aastal (Naber jt 2014: 261).

Taani kuningliku mereväe Lindormen-klassi miiniveeskajad nimedega Lindormen ja Lossen ehitati 1977. aastal Taanis. Eestile anti Lindormen üle 2006. aastal 12. aprillil. Laeva nimeks sai EML Tasuja (A432) ning merevägi kasutab seda tuukri- ja toetuslaevana. (Konso 2011: 22)

Lossen saabus Eestisse 21. septembril 2006. aastal (*samas*, 26). Laev anti üle haridus- ja teadusministeeriumile kasutamiseks Eesti Mereakadeemias õppelaevana ning laeva nimeks sai Kristiina (Vabariigi Valitsus, 20.03.2014). Rahaliste vahendite puudumisel otsustati 2009. aasta septembris laev tasuta üle anda kaitseministeeriumile (*samas*). 28. septembril aastal anti laev üle mereväele ning mais 2010 sai selle nimeks EML Wambola (A433) (*samas*, 26).

Suurbritannia kuningliku mereväe Sandown-klassi miinijahtijad nimega Sandown, Inverness ja Bridport ehitati Suurbritannias vastavalt 1989., 1990. ja 1992. aastal. Sandown anti Eestile üle 26. aprillil 2007. aastal ning selle nimeks sai EML Admiral Cowan (M313). Inverness anti üle 24. jaanuaril 2008. aastal ning laevale pandi nimi EML Sakala (M314). Bridporti üleandmine toimus 22. jaanuaril 2009. aastal ja laeva nimeks sai EML Ugandi (M315). 2008. aastal sai EML Admiral Cowanist esimene Eesti sõjalaev, mis on sõitnud Vahemerel ning

EML Sakala ületas 2009. aastal esimese Eesti sõjalaevana Atlandi ookeani mõlemal suunal. (*samas*, 23-25)

2012. aastast on mereväes kasutusel endine abilaev Lood (A530) (Eesti Kaitsevägi, 27.04.2014). Laev ehitati 2000. aastal Saaremaal Veeteede Ametile poilaevaks ning kandis märgistust EVA 321, kuid mille kasutamine lõpetati 2007. aastal (Hüdrograafia ja Navigatsioonimärgistuse Teenistus, 27.04.2014).

Mereväe laevade koondtabel on välja toodud uurimistöö lõpus (Lisa 1).

1.6. Rahvusvaheline koostöö

1994. aastal algas rahvusvaheline koostöö. Rootsi mereväega sõlmiti kokkulepe Paldiskisse suubuvate veeteede kontrollimiseks ning puhastamiseks miinidest (Eesti Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi vaheline leping Rootsi mereväe poolt koostöös Eesti mereväega teostatavast miinide kõrvaldamisest ja otsingutest Eesti vetes § 1). Samasisuline kokkulepe jätkus 1996. aastal, kui puhastati veeteid Väinameres (Kokkulepe Eesti Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse vahel Rootsi mereväe poolt koostöös Eesti mereväega teostatavast miinide kõrvaldamisest ja otsingutest Eesti vetes § 1).

Lisaks tehnikalasele koostööle algas mereväe ohvitseride koolitus välisriikides. Esimesed mereväe kadetid asusid õppima 1994. aastal Soome, Rootsi ja Saksamaa sõjakoolidesse ning järgnevatel aastatel saavutati kokkulepe ohvitseride koolituseks ka USA, Taani ja Suurbritanniaga. Kokku on aastatel 1994 kuni 2011 saanud välismaal hariduse 80 mereväe ohvitseri. (Laanetu 2013: 45)

Koostöö Läti ja Leeduga algas samuti 1994. aastal, kui algasid kolme riigi mereväe ülemate kohtumised (Naber jt 2014: 60). Ühiste eesmärkide täitmiseks loodi 1998. aastal Balti riikide ühine miinitõrjeskaader BALTRON, mis osaleb ühiselt miinitõrjeoperatsioonidel ja mereväeõppustel (Eesti Entsüklopeedia, 23.02.2013). Eskaadri eesmärk on vähendada kahest maailmasõjast Läänemerre veesatud meremiinidest ja teistest veealustest lõhkekehadest tulenevaid ohtusid Balti riikide vetes ning Balti riikide rahvuslike merevägede arendamine ning kaitsevõime suurendamine, millega kaasneb üksuste suutlikkus teha koostööd NATO struktuuridega (Eesti Kaitsevägi, 23.02.2014).

Suure osa rahvusvahelisest koostööst moodustavad riikide ühised mereväe õppused. „Alates 1995. aastast on mereväe laevad osalenud rahvusvahelistel õppustel Baltops, Amber Sea,

Open Spirit, SAREX, Co-operative Banners, Baltic Challenge, Co-operative Jaguar, MCOPEST.” (Kapp 1998: 4)

NATO-ga liitumisega 2004. aastal tugevnes rahvusvaheline koostöö ning mereväe laevad alustasid regulaarset osalemist NATO kiireageerimisüksuses ja NATO miinitõrjeskaadris. EML Admiral Pitka oli esimene Balti riikide mereväe laev, mis osales NATO kiireageerimisjõududes staabilaevana 2005. aasta maist kuni 2006. aasta märtsini (Bauman 2006: 3). Esimene Balti riikide miinitõrjelaev EML Sulev kuulus miinitõrjeskaadri koosseisu 2006. aastal ning 2008. aastal alustasid eskaadri koosseisu teenistust Sandown-klassi miinjahtijad (Laanemets 2013: 96).

2. UURIMISMETOODIKA

Alljärgnevas peatükis esitletakse lõputöö eesmärki, uurimisküsimusi ning andmete kogumise meetodeid.

2.1. Uurimisküsimused

Uurimistöö eesmärk on kirja panna taasloodud mereväe ülemate ja ülema kohusetäitjate elulood ning analüüsida nende tegevust ja seisukohti. Eesmärgi täitmiseks püstitas autor järgnevad uurimisküsimused.

- Milline on olnud mereväe ülemate elu- ja haridustee?
- Milline on olnud mereväe ülemate teenistuskäik?
- Milline on olnud mereväe ülemate elu pärast ametikohalt lahkumist?
- Millised eesmärgid ja prioriteedid olid mereväe ülematel mereväe juhtides?
- Kuidas arenes merevägi mereväe ülemate juhtimisel?
- Milline peaks olema mereväe edasine areng?

2.2. Andmete kogumise meetodid

Käesolev uurimistöö on oma olemuselt uurimus, mille lähtekohaks on uuritavate elutee ja seisukohtade kirjeldamine. Uurija taotluseks on esile tuua erinevaid asjaolusid ning eesmärgiks ei ole teooria või hüpoteesi testimine, vaid ainekliku mitmekülgne uurimine vastates püstitatud uurimisküsimustele.

Tegemist on eluloolise uurimisega, kus kasutades andmete kogumiseks intervjuusid ja sekundaarseid allikaid, kirjeldatakse ja analüüsitakse mereväe ülemate elulugusid ja nende hinnangut mereväe arengu ja tuleviku kohta.

Uurimistöö eesmärgi täitmiseks viis töö autor läbi intervjuud (Lisa 2) nelja taasloodud mereväe ülema ja kohusetäitjaga. Intervjuud toimusid ajavahemikul 21.02.2014 kuni 04.03.2014. Endise mereväe ülema kohusetäitja Ahti Piirimägi ei olnud võimalik intervjuud läbi viia ning tema vastas küsimustele e-posti teel 22.02.2014.

Intervjuud kasutas käesoleva töö autor andmete kogumiseks selle paindlikkuse tõttu. Intervjuu jooksul oli võimalik täpsustada nii küsimusi kui ka vastuseid vastavalt vajadusele. Küsimused olid kõikide intervjuude puhul samad, kuid olenevalt vastustest oli võimalik küsida lisaküsimusi täiendava info saamiseks. Lisainfo saabus töö autorini mereväe ülematelt e-posti teel.

Intervjuu küsimused olid jagatud kolmeks temaks. Esimene teema käsitles mereväe ülemate pere ja lapseõlve. Teine teema hõlmas nende haridusteid ning tegevusi enne Kaitseväge teenima asumist. Kolmas teema käsitles ülemate kaitseväge teenistust ning tegevust pärast Kaitseväest lahkumist juhul, kui ülem ei teeni enam Kaitseväes. Intervjuu läbiviimisel tutvustati intervjuueeritavatele uurimustöö eesmärki, intervjuu küsimusi ning neilt küsiti kirjalikku nõusolekut uurimuses osalemiseks (Lisa 3).

Intervjuu salvestati diktofoniga, mis võimaldas intervjuerijal keskenduda intervjuu ajal intervjuueeritava vastustele. Lisaks oli võimalik küsimusi ja vastuseid hiljem uurimistööd koostades taasesitada, vältides andmete kadumist või vastuste ebatäpsust üleskirjutamise korral. Täismahus intervjuusid pole uurimistöö juurde transkribeeritud, vaid on salvestatud kujul autori erakogus.

Lisaks intervjuule kasutati andmeallikatena erinevate dokumentide ning varem ilmunud materjalide analüüsi, mis võimaldas saada lisateavet. Dokumentide ja artiklite analüüs andis võimaluse intervjuueeritavate vastuste kontrollimiseks ning täpsustamiseks. Lisaks oli intervjuerijal võimalik enne intervjuud valmistuda kohtumiseks, analüüsides uuritava isikuga seotud sündmusi või keskkonda.

3. MEREVÄE ÜLEMAD

3.1. Roland Leit

Roland Leit sündis 13. novembril 1928. aastal. Tema isa oli Kaitseväe allohvitser ning 1929. aastal asus Leiti isa teenima 7. rügemendi 4. pataljoni, mis asus Petseris ning seal möödusid Leiti esimesed eluaastad. Petseris alustas ta õpinguid algkoolis ning seal läbis ta esimesed neli klassi. 1939. aastal Vene baaside sissetoomisega Eestisse lõpetati 7. rügemendi tegevus Petseris ning isa asus teenima Võrru ning sinna kolis kogu pere. Leiti õpingud jätkusid Võru algkoolis. 1940. aastal Leiti isa demobiliseeriti. (Leit 2014)

Saksa okupatsiooni ajal jätkus Leiti haridustee Võru Keskkoolis. Isa liitus Omakaitsega, mille liikmetest organiseeriti 32. Politseipataljon. 1943. aastal sai Leit võimaluse osaleda noortele mõeldud sõjalise väljaõppega 3-kuulisel kursusel Poolas. Kursusel õpetati nii laske- kui ka riviõpet. Aastal 1944 lõppes Võrus kool juba märtsikuus, sest rinne lähenes. Tekkis võimalus ühineda Saksa lennuväe abiteenistusega ja vanemate loal sõitis Leit selleks Tartu. Kuni augustini oli Leit Tartus lennuväe abiteenistuses. (*samas*)

Septembris jätkusid keskkooli õpingud Võrus. Koolis hakati koos teiste õpilastega välja andma lehte ja aktiivselt tegutsema ning nad jäid silma kohalikule KGB-le, kes hakkas asjaosalisi küsitlema. Lisaks oli Leitil probleeme Võrus elukoha leidmisega ning raskenenud olusid arvesse võttes sõitis Leit 31. detsembril 1944 Tallinnasse, kus elasid tema isapoolsed sugulased. Tallinnas olles otsustas ta tööle asumise asemel jätkata õpinguid loodavas Tallinna Merekoolis, kus märtsis 1945 algasid ettevalmistuskursused. Leiti eelnev merekogemus oli piirdunud Tallinna sadamate külastusega 1938. aastal. Septembris 1945 olid Merekooli sisseastumiseksamid, mille läbimine Leitile raskusi ei tekitanud. (*samas*)

Aastal 1945 algasid Roland Leiti õpingud Merekoolis laevajuhtimise eriala I lennus koos 15 õppuriga, mis lõppesid aastal 1949 (Mereteedelt: 34.) Leit lõpetas Merekooli *cum laude* (Leit 2014).

Sellel ajal nägi kord ette, et pärast diplomi saamist pidid õppurid minema sõjalaevale praktikale. Kuna Leiti isa oli mobiliseeritud Saksa armeesse, siis seetõttu teda praktikale ei lastud. Talle anti seejärel võimalus valida oma tulevane teenistuskohat. Eesti Merelaevandusega ei soovinud ta liituda, arvates, et Eestis ei lastaks tal isa sõjalise tausta tõttu merd sõita. Leit valis teenistuskohaks Põhja mereteet. Selleks, et sinna tööle minna, pidi

ta reisima Moskvasse, et saada NSVL Mereministeeriumist saatekiri Põhja mereteel valitsusele. (Leit 2014)

Moskvas täitis ta vajalikud ankeedid ning vastus saabus paari päeva pärast. Vastuses oli, et kuna Leitil puudub luba salajaste merekaartidega töötamiseks, mida kasutati Põhja mereteel, siis ei ole teda võimalik tööle võtta. Talle anti seejärel valida, kas ta tahab teenida Kaug-Idas, Astrahanis või Murmanskis. Leit valis oma teenistuskohaks seejärel Murmanski Merelaevanduse. Murmanski jõudis ta 13. septembril 1949. aastal. Terve aasta sõitis ta Murmanskis madrusena, sest puudus töödiploom, mis oleks näidanud eelneva praktika kogemust. Tema esimeseks töökohaks vahimadrusena sai laev nimega Maria Uljanova, mis seisis kai ääres kui ühiselamu. Juba paari kuu pärast oli võimalik jätkata teenistust väikestel kaubalaevadel, mis varustasid Murmanski läheduses olevaid sadamaid. Ta sõitis veel reisilaevadel madrusena ning lõpuks ülendati Leit 4. tüürimeheks, ehk ilma diplomita tüürimeheks, kes tegeles reisijatega. Aasta pärast edutati ta 3. tüürimeheks, siis 2. tüürimeheks ning 1952. aastal edutati ta vanemtüürimeheks purjelaevale Petsenka. (*samas*)

1952. aastal likvideeriti Põhja mereteel laevastik ning toimus ühendamine Murmanski Merelaevandusega. Kõik varem Arhangelskis baseerunud Põhja mereteel laevad toodi üle Murmanskisse. Murmanskis kohtas Leit merekoolist pärit tuttavat, kes samuti koos Põhja mereteel laevadega oli tulnud Murmanskis. Tema eestkostel sai Leit võimaluse asuda tööle jäämurdjatele ja varustuslaevadele, mis sõitsid Arktikas. 1952. aastast kuni 1955. aastani oli Leit jäämurdjal Lenin. Algul 3. tüürimees ja pärast 2. tüürimees. 1956. aastal pakuti talle vanemtüürimehe kohta välissõidulaevale, sest oli puudus meremeestest ning välissõidu piirangud meremeestele lõdvenesid. Kuni 1960. aastani oli ta sõelaeval vanemtüürimees, kuni tekkis võimalus asendada laeva kaptenit, kes ise läks puhkusele. (*samas*)

Aastal 1964 lõpetas Roland Leit eksternina Leningradi Kõrgema admiral Makarovi nimelise Merekooli (Eesti kaptenid: 40)

Tema esimene sõit kaptenina oli marsruudil Murmansk – Amsterdam – Teravmäed – Murmansk. Järgmisena pakuti talle tööd jäämurdjal Kapitan Melehhov kapteni dublöörina, kus ta sõitis kuni 1968. aastani kui ta kinnitati lõplikult Moskvas Mereministeeriumis kapteniks. Murmanski Merelaevandus täienes sellel ajal uute suuremate kaubalaevadega, millele Leitil oli võimalus korra sõita ka Brasiiliasse. Lisaks täienes Merelaevandus aatomijäämurdjatega ning Arktika varustuslaevadega, millele Leit teenis 1969-1972. (Leit 2014)

Vaatamata edukale karjäärile võttis Leit 1972 vastu otsuse naasta Eestisse. Esimene laev, millel ta Eesti Riiklikus Merelaevanduses teenis, oli Lääne-Aafrika liinil sõintud kaubalaev Pärnu. 1973. aastal määrati ta kapteniks laevale Vassili Shelgunov, millega ta sõitis 10 aastat Tallinna ja Lääne-Aafrika vahet, kust toodi peamiselt kakaod-ja kohviube ja punast puud. Lõpuks tüdines Leit rutiinist ning kuna soovi Läänemerel väiksemate laevadega sõita polnud, otsustas ta oma ametit vahetada. 1982. aastal määrati ta Eesti Riikliku Merelaevanduse Meresõiduameti osakonda juhenduskapteniks. Koos veel nelja juhenduskapteniga kontrolliti laevade tööd ning juhendati ja õpetati välja Merelaevanduse laevade kapteneid. See töö kestis kuni Eesti taasiseseisvumiseni. 1991. aastast kuni 1994. aastani oli Leit Meresõiduameti peakapten. (Leit 2014)

Jaanuaris 1994 kutsuti Leit Kaitsejõudude Peastaapi kindral Einselni juurde, kes tegi talle ettepaneku asuda mereväe ülemaks. Vaatamata sellele, et Leit polnud kunagi mereväe ohvitser olnud, siis tema varasem töö jäämurdjatel ja varustuslaevadel oli tihedalt seotud NSVL-i merejõududega. Nimelt olid kõik kaubalaevad ja jäämurdjad mobilisatsiooni reservis. Vajadusel oleks laevad relvastatud ja liidetud NSVL-i merejõududesse ning Arktikas juba pukseeriti ja juhiti läbi jää igal aastal sõjalaevu (s.h allveelaevu) Kaug-Itta. Lisaks oli Leit selleks ajaks juba kümme aastat teinud juhenduskaptenina koostööd merejõudude ohvitseridega, kes töötasid samuti Eesti Riiklikus Merelaevanduses. Samas tekitas kahtlusi mereväe ülema ameti vastuvõtmisel Leiti vanus. Nimelt said Arktikas sõitnud meremehed pensionile juba 55-aastaselt ning aastal 1994 oli Leit juba 65-aastane. Siiski andis ta nõusoleku asuda teenistusse mereväe ülemana ning talle anti mereväekapteni auaste. Leit oli kogu oma elu sõitnud punalipu all ning kui tekkis võimalus taasiseseisvunud Eesti Vabariigi jaoks midagi ära teha, siis ei saanud ta oma sõnul eitavalt vastata. (*samas*)

Kaitseväe juhtkonna poolt anti Roland Leitile ülesandeks koostada mereväe arengu kontseptsioon ning ta pidi alustama mereväe ülesehitamisega. Analüüsides olukorda, riigi võimalusi ning liitlaste soovitusi sai peamiseks eesmärgiks miinitõrje võimekuse arendamine. Oma idee mereväe ülesehitusest sai Leit oma esimeselt välislähetuselt Taani Kuningriiki, kui mindi järgi taanlaste annetatud laevale Ahti. Taani mereväe ülem andis visiidi ajal ülevaate Taani mereväe struktuurist ja ülesannetest. Taanis olid kõik riiklikud merelised küsimused allutatud mereväele. Nii patrullimine, jäämurdmine, reostustõrje, piirivalve kui ka kalanduse inspekteerimine. Mereväe kasutada olid laevad ning vajadusel mehitati need vastavalt ülesandele tollitöötajatega, keskkonnainspektoritega või muu vajaliku personaliga, et täita rahuaegseid ülesandeid. Leitile selline süsteem meeldis ning vastavad ettepanekud mereväe sarnasest korraldusest edastas ta erinevatele Eesti Vabariigi instantsidele. Peastaabist Leit oma

ettepanekutele vastuseisu ei kohanud, kuid kaitseministeerium võttis ettepanekud vastu kerge umbusaldamisega ning teiste ministeeriumite ja ametkondadega oli juba võimatu seda kooskõlastada. Näiteks Piirivalveamet soovis ise nii piiri kui ta territoriaalmerd kaitsta, kuigi tegelikult pidas Leit Piirivalveametit politseiliste ülesannetega ametkonnaks. (Leit 2014)

Laevastike funktsioonide ühildamisest rääkis Leit ka 1996. aasta Eesti laevanduse aastaraamatus. Kuna Eesti oli pürgimas NATO-sse, siis Eesti riigikaitse ülesehitus pidi vastama NATO- standarditele. See välistas võimaluse, et piirivalve oleks tegelenud mereväeliste (s.h rahvusvaheliste) ülesannetega ning Veeteede Ameti, Mereinspektsiooni ja Piirivalve allutamine mereväele oleks olnud ainuke lahendus. See oleks andnud nii majandusliku kokkuhoiu kui ka suurendanud riigilaevastiku efektiivsust ja paindlikkust. (Eesti laevanduse aastaraamat: 73)

Lisaks soovis Leit mereväkke tuua Eesti Mereinstituudi uurimislaeva Livonia, mida mereväele ei antud ja mis hiljem müüdi Rootsi Kuningriigi Mereväele. Sarnaselt Taani süsteemile oleks uurimislaev olnud mereväe kasutuses ning meeskonna oleks välja pannud Mereinstituut. Paraku puudus ametkondadevaheline koostöö ning iga ametkond jätkas oma laevastiku arendamist. Kui politsei ja piirivalve 2010. aastal ühinesid, siis lootis Leit, et on võimalus piirivalve laevade ja ülesannete ülevõtmiseks, kuid see soov ei täitunud. (Leit 2014)

Peamine eesmärk oli siiski Miinisadama ülesehitus ja kasutuskõlblikuks muutmine. Sarnaselt Ämari lennuväljale, ei olnud Miinisadam mõeldud ainult oma riigi tehnika paigutamiseks, vaid ka teiste riikide aluste vastuvõtmiseks. Lisaks Miinisadamale kaaluti võimalusi kasutada teisi sadamaid. Paldiski põhjasadam oleks jäänud mereväe jaoks väikeks. Praegune laevastik mahuks sinna ära, aga sadama territooriumi poleks mereväe jaoks jagunud ning Paldiskis loomisel olnud Kaitseväe kompleks oli sadamast liialt kaugel. Lennusadam oli samuti väga halvas seisundis ning selle akvatoorium oli reostatud. Lisaks pakuti mereväe asukohaks Hara lahte. Sealne infrastruktuur oli praktiliselt olematu ning kogu taristu oleks pidanud välja ehitama. Leiti sõnul oli ja on ka praegu Miinisadam mereväele mugav ning kompaktne. Samas on sadama ajalooline taust samuti tähtis, sest juba enne II maailmasõda asus seal Eesti merevägi. Alguses oli ka Miinisadam reostatud. Vene mereväelased jätsid maha täielikult rüüstatud baasi. Polnud elektrit ja muid kommunikatsioone. Miinisadamas oli vaja kõik torud, elektriliinid ja muud ühendused üles kaevata, neid oli vaja remontida, aga joonised puudusid.. Venelaste poolt uputatud laevad saadi Miinisadama akvatooriumist välja veetud paari aastaga. (*samas*)

Suhtlemine välisriikide ohvitseridega polnud Leiti jaoks raske, sest inglise keelt ta oskas. Head suhted oli sakslaste ja taanlastega. Esimesed laevad saadigi nendest riikidest. Saksamaalt saadud Sulev oli ehitatud raadioluurelaevaks ning teised Balti riigid seda ei soovinud. Suleviga ei olnud võimalik teostada miinide traalimist, kuid laev kõlbas baasväljaõppeks ning võimalik oli läbi viia ka laskeharjutusi. Soome alustas mereväe abistamist juba esimestest päevadest. Soomest anti madrusevormi komplektid, mille järgi tehti Eesti madruse vorm ja see on kasutusel siiani. Ohvitseride vormid andis mereväele aga Eesti Piirivalve. Lisaks saadi Soomest laevu ning relvastust. Tasuta pakuti ka väljaõpet. (Leit 2014)

Koostööd tehti ka Läti ja Leeduga. Seda seetõttu, et nad on samades geograafilistes ja poliitilistes tingimustes, kus on Eesti. Läti ja Leedu olid Eestist varem alustanud mereväe ülesehitamisega ning nendel oli juba tekkinud laevastik. Lisaks oli neil palju Vene mereväes teeninud ja kogemustega ohvitser, samal ajal kui Eestis oli ainult üks mereväelise haridusega ohvitser – Igor Schvede. Leedu ja Läti mereväe ülemad olid kogemustega mereväelased ning nendega saadi hea kontakt. Koos Läti ja Leedu mereväega pandi alus idee ühise operatiivüksuse loomiseks, et saada kogemusi ja valmistuda rahvusvaheliseks koostööks. Ühise eskaadri loomist toetasid ka NATO riigid. Tallinnas loodi BALTRON-i tugigrupp, kus olid esindatud NATO mereväeohvitserid ning algasid regulaarsed kokkusaamised. BALTRON avamine toimus 1998. aastal 5. septembril. Mereväebaasi kasarmuhoones sisustati eluruumid BALTRON-i ohvitseridele ja BALTRON-i staap oli alustanud tööd juba enne ametlikku lindilõikamist. Leit läks oma vabal valikul erru 1998. aastal. (*samas*)

Pärast ülema kohalt lahkumist on Leit olnud kodune. Tegelenud on ta merendusala sõnavara arendamisega. Seda seetõttu, et Vene laevastikes rääkisid meremehed olmekeelt küll eesti keeles, kuid merendusterminid olid venekeelsed. Nüüd on vene keel asendunud inglise keelega. Leit on olnud juures nii Mereleksikoni kui ka Inglise - eesti meresõnaraamatu koostamisel. Leiti on selle töö juures aidanud nii eesti, vene, saksa kui ka inglise keele oskus. Viimasel ajal ei ole ta tervislikel põhjustel enam osalenud selles töös. (*samas*)

Leit olnud erinevate klubide liige ning talle on omistatud mitmeid autasusid (Lisa 4).

3.2. Jaan Kapp

Jaan Kapp sündis 27. aprillil 1956. aastal Kohtla-Järvel. Tema isa oli vedurijuht ja ema raamatupidaja. Kappi lapsepõlve hobideks olid kartautod ja maadlus. Põhikoolihariduse sai Kapp Pärnjõe 8-klassilises koolis, kus ta alustas õppimist 1963. aastal ning mille lõpetas 1971. aastal. Pärast põhikooli asus ta õppima Vändra keskkooli. Seal õppis ta ühe aasta ja 1972. aastal jätkas ta oma õpinguid Tallinna merekoolis. Enne merekooli astumist puudus Kappil igasugune kokkupuude merendusega. Tema perekond tegeles põllumajandusega ning ta isa lootis, et Kapp asub õppima Eesti Põllumajanduse Akadeemiasse, mitte merekooli. (Kapp 2014)

Pärast merekooli lõppu 1976. aastal töötas Kapp 3. ja 4. tüürimehena Eesti Merelaevanduse kaubalaevadel Euroopas ja Lääne–Aafrikas. Kõige kaugemaks sihtpunktiks tema reisidel jäi Angoola. 1980. aastal lõppes Kappi töö tüürimehena. Järgneva aasta jooksul töötas ta vaneminsenerina kondiitritoodete vabrikus Kalev. Aastal 1981 asus Kapp õppima ENSV Juhtivate Majandustöötajate Kvalifikatsiooni Tõstmise Instituuti laomajanduse korraldamist. Aastatel 1982 kuni 1986 töötas ta Tallinna Taksopargis taksojuhina. Kuni 1990. aastani oli ta tisler Tootmiskoondises „Tootsi”. (*samas*)

Aastatel 1980 kuni 1988 osales Kapp neli korda NSVL-i mereväe kordusõppustel. Aastal 1980 Miinisadamas toimunud õppusel määrati ta miinide- ja torpeedode hooldusroodu komandöri asetäitjaks, 1982 oli ta Wisky klassi allveelaeva navigatsiooniohvitser Paldiskis, 1985 osales ta hüdrograafia roodu komandöri kursusel Liepajas ning 1988 miinilaevade komandöride kursusel Kroonlinnas. (Kapp 05.05.2014)

1990. aasta oktoobris astus Kapp koos esimeste vabatahtlikega piirivalveteenistusse. Piirivalvega liitumisega soovis ta anda oma panuse Eesti Vabariigi taastamiseks. Tema vanaisa oli olnud piirivalvur juba enne II maailmasõda. 1990. aasta oktoobris osales ta kahenädalasel piirivalve inspektori kursusel ning aastatel 1990 – 1991 oli ta Piirivalve Ikla piiripunkti inspektor. 1991. aastal sai temast Ikla Piirivalvekordoni ülema asetäitja ja sama aasta lõpus juba kordoni ülem. (Kapp 2014)

1991. aasta 14.juunil kaitses Kapp Ikla piiripunkti Riia OMON-i relvastatud kuritegeliku kallaletungi eest, mille käigus sai ta kehalisi vigastusi (Lember 1998: 5). Seda päeva peab ta oma teiseks sünnipäevaks, sest tol hommikul, seistes põleva kordoni hoone seina ääres automaatide torude ees, kartis ta oma elu eest (Kapp 02.05.2014).

1992. aastal osales ta piirivalve ohvitseride kursusel. 1992 kuni 1993 oli Kapp Pärnu Piirivalvepiirkonna staabiülem ning 1993 kuni 1994 sama piirkonna ülem. Aastal 1994 kutsuti ta Piirivalveameti personali- ja üldosakonna ülemaks. Sellel ametikohal teenis teenis ta ühe aasta, peale mida määrati ta Piirivalveameti mereosakonna ülemaks. Mereosakonna ülemana töötas Kapp aastatel 1995 kuni 1998. (Kapp 2014)

1998. aasta mais tegi Kaitseväe juhataja kindralmajor Johannes Kert Jaan Kappile ettepaneku võtta vastu mereväe ülema ametikoht. Enne Kappi mereväe ülemaks olnud mereväekapten Roland Leit valmistus eruminekuks ning mereväes polnud sobivat inimest, kes asuks täitma mereväe ülema ülesandeid. Kapp oli Kaitseväe juhataja ettepanekuga nõus ning Piirivalveametis ei teinud takistusi tema üleviimisel mereväkke. (Kapp 2014)

Vabariigi president andis Kappile kaptenleitnandi sõjaväelise auastme ning määras ta 10. juunil 1998. aastal mereväe ülemaks (Mereväe ülema ametisse nimetamine). Kappile anti ülesandeks arendada mereväest tõsiseltvõetav koostööpartner nii siseriiklikul kui ka rahvusvahelisel tasandil. Lisaks tuli korrastada mereväe struktuuri ning arendada motiveeritud isikkoosseisu. (*samas*)

Jaan Kappi ametisseasumise ajaks oli loodud mereväe staap, miinilaevade divisjon, ja mereväebaas. Miinisadam oli Vene Föderatsiooni poolt uputatud laevadest selleks ajaks puhastatud. Käivitatud oli rahvusvaheline koostöö ning lõppfaasis oli BALTRONi projekti väljatöötamine. Koostöös välisriikidega olid mereväelased õppimas allohvitserideks ja ohvitserideks USAs, Taanis, Saksamaal, Soomes ja Rootsis. (*samas*)

Mereväe põhiliseks eesmärgiks sellel hetkel oli kujunenud ohvitserkonna loomine ning Mereväebaasi taristu taastamine. Näiteks Mereväe staabis oli alguses kasutada töö tegemiseks ainult üks arvuti, mille taga inimesed seisis järjekorras. Ohvitseridel puudusid normaalsed elamistingimused ning elati töökabinetides ja laevadel. Nende puuduste põhjuseks polnud Kappi sõnul mitte tegemata töö, vaid vahendite ja raha puudus. Kõikide mereväe ajateenijate väljaõpe toimus rannakaitsekompanii baasil. Kompanii taristu ei kannatanud samuti kriitikat, kuid samas oli mereväe ülema arvates väljaõpe korraldatud suhteliselt hästi. (*samas*)

Lisaks vahendite puudumisele oli mereväes ka teenistujate puudus ning polnud valikut, keda tööle võtta. Noored mereväe ohvitserid olid Kappi teenistusse asumise hetkel veel välisriikides väljaõppel. Alles nende saabumisel tekkis võimalus välja vahetada ebapädevaid ja isiklikku kasu peal olevaid teenistujaid. Uutel ohvitseridel polnud võimalust väga palju

aega õpitud ametikohtadel laevadel teenida, vaid nad suunati vanemohvitseride ametikohtadele staapidesse. Isikkoosseisu väljavahetamisega kaasnesid ka skandaalid. Peastaapi saadeti tohutu hulk kaebekirju ning teema võeti üles ajakirjanduses. (*samas*)

Mereväe ülemaks määramisel kaasnesid aastatel 1998 kuni 1999 õpingud Soome Vabariigi Riigikaitsekõrgkooli Eesti riigikaitse kõrgema juhtkonna erikursusel. Kursuse jooksul kirjutas ta diplomitöö „Eesti merekaitse areng aastani 2010”, kus ta määratles mereväe arengu prioriteedid. Aastatel 2001 kuni 2002 osales Kapp Saksamaa Liitvabariigi Bundeswehri Juhtimisakadeemia kindralstaabikursusel Hamburgis. (Kapp 2014)

Tänu uuenenud koosseisule paranes Jaan Kappi ametisoleku ajal mereväe olukord. Rannakaitsekompanii kasarmu renoveeriti ning sellega paranesid ka samas hoones asunud meditsiiniteenistuse töötingimused. Alustati tuukrite väljaõppega ja aluse sai mereväekool, mille asukohaks sai nn punane maja. Uuenes laevastik, mereväe allohvitseride väljaõpe toodi Eestisse ning pandi alus mereväe ohvitseride väljaõppe süsteemile, mis käivitus 2011. aastal. Negatiivseks pidas Kapp mereväe staabi kolimist mereväebaasist Kaitsejõudude Peastaapi. Selle tulemusel mereväe staabi ja teiste mereväe üksuste vaheline side ja kommunikatsioon halvenesid. (*samas*)

Sel ajal oluliselt mereväe laevastik. 1999. aastal kinkis Soome merevägi Eestile kaks Rihtniemi-klassi patrullkaatrit-õppelaeva Suurop ja Ristna, 2000. aastal saadi Saksa mereväelt kaks Lindau-klassi miinijahtijat Wambola ja Sulev ja sama aasta sügisel Taanist spetsiaalse abistamisprojekti alusel renoveeritud staabi- ja toetuslaev Admiral Pitka. 2003.aastal lisandus veel üks Frauenlob-klassi miinitraaler Vaindlo. Mereväe juhtimise andis Kapp üle Ahti Piirimägile 1. jaanuaril 2004. aastal. (*samas*)

Tema edasine teenistus jätkus kaitseatašeenä Saksamaa Liitvabariigis ja Poola Vabariigis. 2005. lõppes tema teenistus Poolas ning alustas sama tööd Šveitsi Konföderatsioonis ja Tšehhi Vabariigis, mis kestis kuni aastani 2008. Eestisse tagasi tulles määrati Kapp Kaitseväe peainspektoriks ning sellel ametikohal jõudis ta töötada 3 kuud. Seejärel võttis ta vastu otsuse minna erru. Aastal 2013 astus Kapp Kaitseliitu. Lisaks on ta USA Annapolise Mereväe Instituudi ja Soome Mereväes Teeninud Eestlaste Gildi auliige. Kapp on pärast Kaitseväest lahkumist ehitanud üles kaks talu ning tegelenud talutöödega. Tema hobideks on kujunenud ehitamine, metsategu, kalastamine ning laevamudelite kogumine. (*samas*)

Lisainfo Jaan Kappi auastmetest ja autasudest on toodud välja uurimistöo lõpus (Lisa 5).

3.3. Ahti Piirimägi

Ahti Piirimägi sündis Viimsis 11. juunil 1973. aastal. Tema isa on autolukksepp, ema on olnud õmbleja ja kokk. Tema pere elas Viimsi poolsaarel 200m kaugusel merest ning juba 6-aastaselt soovis Piirimägi meremeheks saada. Lapsepõlves oli tema hobideks jalgrattaga sõitmine ning purjetamine. (Piirimägi 2014)

Oma haridusteed alustas ta Viimsi Keskkoolis 1980. aastal. Ta õppis Viimsis kuni põhikooli lõpuni ning peale seda läks ta 1988. aastal eriprogrammi alusel õppima Tallinna Merekooli laevajuhtimist. Eriprogrammi alusel sai ta keskkooli programmi läbida pooleteise aastaga, millele järgnes kaubalaevade eksploatatsiooni ja juhtimise kursus. Esimene pikem merereis, mis kestis 3 kuud, toimus juba tema esimese kursuse lõpus. Õpingud Merekoolis kestsid kokku neli aastat ning ta lõpetas selle 1992. aastal. (*samas*)

Aastatel 1992 kuni 1993 töötas Piirimägi Eesti Merelaevanduse kaubalaevadel vanemmadrusena. 1993. aasta oktoobris asus ta tööle Eesti Veeteede ametisse ning töötas seal tüürimehena patrullkaatril ja hüdrograafia laeval. 1994 kuni 1995 oli tal võimalus käia USA-s, Virginias, kus ta õppis USA Piirivalve Väljaõppekeskuses ohvitseri baaskursusel ning mitmel erialakursusel: merepääste koordinaatori kursusel, kaatri komandöri kursusel ja navigatsioonivahendite majandamise kursusel. Tema töö Veeteede Ametis lõppes 1996. aasta märtsis ning aprillis asus ta teenistusse Piirivalveametisse, kus temast sai mereosakonna operatiivohvitser. Piirimäe teenistus Piirivalveametis kestis kuni 1998. aasta augustini. (*samas*)

Septembris 1998 asus ta tööle Mereväe Staabi operatiivjaoskonna ülemana. Piirivalveametist mereväkke tööle tulemise põhjuseks olid tema puhul suuremad väljakutsed ja paremad karjäärivõimalused. Piirimäe ülesanneteks said jaoskonna juhtimine ning sisuliselt kogu staabi töö koordineerimine. 1999. aasta juunis määrati ta Mereväe Staabi ülemaks. Staabi ülemana tuli mitmeid kordi asendada mereväe ülemat ning ta määrati perioodil 2000. aasta augustist 2002. juulini mereväe ülema kohusetäitjaks. Sellel perioodil õppis mereväe ülem Jaan Kapp Saksamaa Liitvabariigi Bundeswehri Juhtimisakadeemia kindralstaabikursusel Hamburgis. Pärast Jaan Kappi lahkumist mereväest määrati Ahti Piirimägi alates 2004. aasta 1. jaanuarist mereväe ülema kohusetäitjaks. (*samas*)

2004. aastal mereväe ülema kohuseid täitma asudes oli loodud toimiv organisatsioon. Lisaks olid mereväe laevad piisavalt hästi ettevalmistatud, et osaleda rahvusvahelistel õppustel. Ajateenijate baasväljaõpe toimus mereväebaasis, peale mida suunati osad ajateenijad

laevadele väljaõpet jätkama, ülejäänud jätkasid ajateenistust mereväebaasi Baasikaitsekompaniis. Mereväe ülesanded 2004. aastal olid merekaitse korraldamine osana riigikaitse tervikust ning prioriteetideks olid rahvusvaheline koostöö ja miinitõrje võimekuse arendamine. Loodud oli BALTRON, mis toetas mõlemaid eesmärke. Piirimägi hindas eelnevat arengut väga kõrgelt, sest mereväge hakati looma põhimõtteliselt nullist ning eelmised mereväe ülemad olid andnud oma parima selle loomisel. (Piirimägi 2014)

Samas puudusid selge mereväe visioon ja plaanid selle elluviimiseks. Üldiseks probleemiks oli see, et mereväge ei peetud Kaitseväes prioriteetseks ja sellele arendamisele ei pööratud Kaitseväes kuigi palju tähelepanu, eriti Peastaabi tasandil. Lisaks oli puudus ohvitseridest ning rahalisest ressursidest mereväe arendamiseks. Mereväe ohvitseride ettevalmistust Eestis sisuliselt ei toimunud. Üksikuid inimesi suunati välisriikide merevägedesse ohvitserikoolitusele. Muret tekitas ka infrastruktuuri halb olukord, kus probleemiks oli Mereväebaasi lagunemine ja investeeringute puudumine. Ajateenijate elamistingimused olid kehvad, samuti oli kaide olukord halb ja laevadele ohtlik, eriti tormiste ilmadega. Laevad vananesid ja relvastust nappis. Eelarve ei olnud piisav, et laevu ja relvastust süsteemselt hooldada ja remontida. (*samas*)

Piirimäe ametisoleku ajal seati prioriteediks NATO-ga lõimimine ja keskendumine miinitõrje võime arendamisele. Oli selge, et ressursse ei ole ega saa olema piisavalt, et panustada suure laevastiku loomisse. Väga oluline oli eelarve planeerimise ja kasutamise korrastamine. Eelarve seoti konkreetsete tegevustega ja võimete arendamisega. See aitas ka eelarve läbirääkimistel Peastaabiga. Just koostööd Peastaabiga tuli parandada ning Piirimäe sõnul aitas sellele kaasa Mereväe Staabi kolimine remonditud peastaabi hoonesse Juhkentali tänaval. (*samas*)

Kuna miinitõrje ja NATO-ga lõimimine oli seatud prioriteediks, lähtus sellest pea kogu mereväe tegevus ja areng. Kaitseväe arenguplaanidesse kirjutati miinitõrjelaevade ja kaasaegse miinitõrjerelvastuse hange. Väga tähtsal kohal oli sidesüsteemide arendamine vastavuses NATO standarditega ja NATO protseduuride sisseviimine. Lisaks loodi plaanid millistes töögruppides on oluline osaleda lähtuvalt mereväe prioriteetidest ja panusest NATO-sse. Infrastruktuuri parendamine oli äärmiselt suur väljakutse kuna Kaitseväel nappis vahendeid. Korduvalt oli kaalumisel ka riigisadamate ühendamine, kuid see ei õnnestunud ametkondade erinevate huvide ja vastuseisu tõttu. Lõpuks olukord rahunes ja oli võimalik mereväebaasi infrastruktuuri parandamiseks investeeringuid saada. Kaide remont oli nendest kõige märkimisväärsem. (*samas*)

Kõige suuremaks arenguks oma ametisoleku ajal pidas Piirimägi Sandown-klassi miinijahtijate hanget. Need laevad koos uue miinitõrjerelvastusega viisid miinitõrjevõime uuele tasandile ja panid mereväe NATO-s nõ pildile kuna tekkis võimalus osaleda NATO kiirreageerimisüksustes. Väga suuri pingutusi tuli teha ka mereväe siseselt, sest laevade hange puudutas praktiliselt kõiki, samas nappis personali. Merevägi tervikuna muutus tema arvates kaasaegseks ja teotahteliseks organisatsiooniks, reputatsioon nii Kaitseväe sees, siseriiklikult kui rahvusvaheliselt paranes tema sõnul oluliselt. (Piirimägi 2014)

Piirimägi õppis 2000. aastal USA Mereväe staabikolledžis staabiohvitseride kursusel ning aastatel 2005 kuni 2006 USA Kaitseülikoolis, kus ta omandas rahvusliku julgeolekustrateegia magistrikraadi. Selle perioodi jooksul täitis mereväe ülema kohustusi Peeter Ivask. Ahti Piirimäe teenistus mereväe ülema kohusetäitjana lõppes 2007. aasta augustis. Ta asus välisteenistusse NATO ümberkujundus- ja arendusjuhatusse (ACT, *Allied Command Transformation*) kaitseplaneerimise meeskonna vanemstaabiohvitserina Belgias, Monsis. 2010. aasta augustis asus ta teenistusse Peastaapi analüüsi- ja planeerimisosakonna ülema kohusetäitjana. Erimeelsused Kaitseväe juhatajaga planeerimises ja seatud eesmärkide täitmises ning soov oma silmaringi laiendada viisid Piirimäe lahkumiseni Kaitseväest 2010. aasta oktoobris. Ta esialgne plaan oli olla Kaitseväest eemal paar aastat, kuid praeguseks on see periood kujunenud pikemaks. (*samas*)

Piirimägi lõpetas 2010. aastal bakalaureuseõppe Estonian Business Schooli rahvusvahelise ärijuhtimise erialal. Ta asus tööle globaalsesse kaitsetööstuse ettevõttesse Airbus Group, kus ta on organisatsiooni arendamise ja operatsioonide osakonna juhataja asetäitja ja vanem merendusekspert. Piirimäe praegusteks hobideks on muusika ning CD-de ja vinüülide kogumine. Lisaks toetab ta poja kardispordiga tegelemist ning teeb vastavalt võimalustele ise tervisesporti. Lisaks jälgib ta huviga sporti meedias. (*samas*)

Lisainfo Ahti Piirimäe autasude ja auastmete kohta on töö lõpus (Lisa 6).

3.4. Peeter Ivask

Peeter Ivask sündis 22. augustil 1971. aastal Tallinnas. Kogu oma nooruspõlve jooksul elas ta Tallinnas. Ivaski vanaisa oli enne II maailmasõda allohvitser Jägalas Pioneeripataljonis. Ivaski isa oli samuti sõjaväelane ja tema teenis algul Mere rajooni sõjakomissariaadis ja pärast ENSV Sõjakomissariaadis allohvitserina. Isa liitus 1992. aastal Kaitsevägega ning asus tööle Peastaabi personaliosakonda. Hiljem sai temast energeetik Kalevi jalaväepataljonis ning lõpuks Kalevi Üksiku Jalaväepataljoni staabiülema abi personali alal. Ivaski ema töötas aastaid raamatupidajana haiglas ning hiljem oli ta lasteaias kokk. Nii isa kui ka ema on nüüdseks pensionil. (Ivask 2014)

Ivaski haridustee algas Tallinna 37. keskkoolis, kus ta õppis esimesed kolm aastat. Kuna ta tegeles vehklemisega (kuni keskkoolini), siis asus ta õppima Mustamäel oleva 49. keskkoolis, kuhu oli loodud spordiklass. Keskkooli omandas ta samas koolis ning ta lõpetas selle 1989. aastal. Pärast keskkooli lõppu proovis ta minna õppima Tallinna Polütehnilisse Instituuti majanduse erialale, kuid tugeva konkurentsi tõttu see ei õnnestunud. Seejärel otsustas ta asuda õppima hoopis energeetika teaduskonda tööstusautomaatika elektriajamite erialale. Ta jõudis õppida sellel erialal aasta, kuid õpingud jäid autoavarii tõttu pooleli ning ta läks aastaks akadeemilisele puhkusele. Aasta pärast ta jätkas õpinguid, kuid pidas paremaks hariduse omandamise 1990. aastal pooleli jätta. Peale seda oli vaja leida enda jaoks uus tegevus ning ta läks tööle Ülemiste Autobaasi veoautojuhiks. Seda tööd ta tegi 9 kuud. Pärast seda proovis ta sisse saada Paikuse Politseikooli, kuid katsetelt ta edasi ei saanud, sest ei mahtunud parimate hulka. (*samas*)

1991. aastal sai Ivask ajateenistuse kutse. Tema teenistus algas 11. novembril 1991. aastal. Kuna Kaitsevägi oli veel loomisel, siis teenima asus ta piirivalvesse. Ivask oli varem omandanud A, B ja C kategooria juhiloa ning talle pakuti bussijuhi kursusi ja bussijuhi ametikohta. Teenistus algas tavalise kooliskäimisega transpordikoolis bussijuhtide kursusel. Kursus lõppes jaanuari alguses eksamitega, peale mida suunati ta teenima Remnikule piirivalve õppekeskusesse. Seal oli ta poolteist kuud. Pärast noorteaja lõppu saadeti ajateenijad Eesti peale laiali ning Ivask suunati Tallinna. Tema ülesanne oli seal erinevates sadamate vahtkondade ja nende toidu transport. Lisaks oli ta Piirivalveameti peadirektori Andrus Ööveli autojuht. Viimastel kuudel moodustati autojuhtide jagu ja temast jaotlem. (*samas*)

Pärast ajateenistuse lõppu 1993. aasta märtsis kutsus Ivaski isa ta Kalevi Üksikusse Jalaväepataljoni tööle. Ta töötas seal kaks kuud laohoidjana ning hiljem rühmavanemana. Kui

ta kuulis võimalusest asuda õppima Peastaabi poolt korraldatud 6-kuulisele ohvitseride ettevalmistuskursusele, mis toimusid Riigikaitse Akadeemias, siis ta otsustas sellega liituda. Kandidaate vabadele kohtadele palju polnud ning kõik soovijad võeti vastu. Kokku moodustati 1993. aasta juunis kaks rühma, millest 1. rühma ülem oli hilisem kapten ja Kõrgema Sõjakooli ülem Urmas Aal. Piirivalve tausta tõttu polnud Ivaskil väga palju kogemusi maaväega, kuid kuue kuu pärast oli Ivask eksamil parimate hulgas. Olles kursuse parim lõpetaja, anti talle 1993. aasta detsembris lipniku asemel nooremleitnandi sõjaväeline auaste. (Ivask 2014)

Pärast kursuse lõppu suunati ta Kalevi Üksikusse Jalaväepataljoni A kompanii ülemaks. Ta oli seal ainuke ohvitser 98 ajateenija peale. Kui ohvitseride kursustel õpetati praktilisi oskusi, siis kompanii ülemana pidi tegelema põhiliselt paberimajandusega. Kõigele lisaks sai kompanii endale BTR soomukid ning nendega tegutsemine tuli samuti töö kõrvalt jooksvalt kohapeal selgeks saada. 1994. aastal määrati Ivask pataljoni staabi personalijaoskonna ülemaks. (*samas*)

1995. aasta jaanuaris otsiti perspektiivikaid ohvitseri, kes võiks minna Riigikaitse Akadeemiasse kursuste ülemateks ja instruktoriteks. Ka Ivaskile tehti vastav ettepanek. Kuna ettepanek tundus huvitava väljakutsena, siis andis ta ka oma nõusoleku. Esimesel aastal oli ta Akadeemias ainuke instruktor-ohvitser. 1995. määrati ta sõjakooli ülema poolt Riigikaitse Akadeemia Sõjakooli ülema asetäitjaks. Sellel ametikohal sai alguse tema kokkupuude akadeemilise hariduse korraldamise ja planeerimisega. (*samas*)

1995. aasta suvel tekkis võimalus minna õppima Soome Maakaitsekõrgkooli. Ta küsis Sõjakooli ülemalt luba ning vaatamata sellele, et Ivask oli Sõjakoolis peale ülema ainuke ohvitser, ei tekinud ülem talle takistusi katsetel osalemiseks. Kooli võeti vastu katsete neli parimat, kuid Ivask jäi katsetel viiendaks. Samas kuu aega hiljem tuli teade, et kaks õppurit on Soomest tagasi tulnud ning kahel järgmisel kandidaadil tekkis võimalus nende asemele minna. Kaitseväge juhataja kindral Einseln kutsus kaks kandidaati (sh Ivaski) vestlusele ja soovis isiklikult veenduda, et nad on valmis mitmeks aastaks Soome õppima minemiseks. Nii Ivask kui ka teine kandidaat kinnitasid oma valmisolekut. (*samas*)

Soomes õppimise ajal kutsuti Eesti kadetid kooliülema juurde, kes teatas, et üks kadett peab hakkama vastavalt Eesti ja Soome kaitseministeeriumite kokkuleppele õppima mereväeohvitseriks. Merendusega Ivaskil kokkupuudet praktiliselt varem ei olnud. Tema ainuke võimalus mere ääres käia oli vanaema juures Jägalas, kus nad said siseneda piiritsooni. Lisaks oli ta isa tegelenud nooruses avamerepurjetamisega ning kodunt võis leida

purjetamisega seotud meeneid. Kuid võimalust õppida mereväeohvitseriks pakuti just Ivaskile. Talle anti mõtlemiseks üks nädalavahetus. Kuna kogu Ivaski teenistus oli olnud üks juhuste ja väljakutsete jada, siis ei loobunud ta ka sellel korral. Ta saadeti seejärel Soome Meresõjakooli mereväe kursusele ning kokku õppis ta Soomes 3 aastat ja 10 kuud. Kooli lõpetas ta 1999. aastal. Nooremleitnandi auaste oli tal juba olemas ning seetõttu omistati talle leitnandi auaste. (Ivask 2014)

Soomest tagasi tulles läks Ivask teenima mereväkke. Tema ametikohad muutusid pidevalt ning ta sai laevadel teenida väga lühikest aega. Ta oli EML Vambola vahitüürimees ja komandöri abi, EML Ristna komandöri abi ja komandör ning 1. ohvitser EML Olevi ja EML Kalevi peal. Kokku oli ta laevadel kaks navigatsioonihooaega. Sellel ajal oli mereväe ülemal Jaan Kappil vaja ohvitseri mereväe staapi ning Ivaskist sai 1999. aastal mereväe staabi operatiivjaoskonna väljaõppe ohvitser. Pärast seda, kui staabiülem Ahti Piirimägi läks USA-sse staabikursustele (Naval War College), määrati Ivask staabiülemaks kohusetäitjaks. Samas ametikoht ei omanud staabis väga palju tähtsust. Ülesandeid täideti ja jagati vastavalt vajadusele, pidamata silmas ametikohta. Töö hulka kuulusid ka esimeste suuremate arenguplaanide tegemine, NATO-ga liitumisega seotud tegevuste planeerimine ja läbiviimine ning erinevate rahvusvaheliste partnerluseesmärkide täitmine. (*samas*)

Suhtlemine välisriikidega eeldas ka head inglise keele oskust. Enda inglise keele oskuse parandamiseks üritas Ivask saada välismaale keelekoolitusele. Mereväebaasis toimusid samuti inglise keele kursused, kuid keskendumine ainult keeleõppele poleks mereväebaasis olnud võimalik. Lõpuks sai ta esimese mereväeohvitserina Kanadasse neljakuulisele keelekursusele. Kohe peale Kanadast tagasitulekut oli võimalik minna USA staabikoolitusele, kuid kursusele pääsemiseks vajalik inglise keele test ei õnnestunud ning USA-sse ta õppima minna ei saanud. Läks paar kuud mööda ja tekkis vaba koht Inglismaa staabiohvitseride kursusel. Kursusele pääsemiseks suunati Ivask kuuenädalasele keelekoolitusele Inglismaale, peale mida sai ta kohe asuda õppima. (*samas*)

2005. aastal, paar kuud enne kursuse lõppu helistas talle mereväe ülem Ahti Piirimägi ja pakkus mereväe ülemaks kohta. Piirimägi oli ise minemas koolitusele ning talle oli vaja üheks aastaks oma ametikohale asendajat. Ivask polnud esialgu ettepanekuga nõus. Kuid kui teda ülendati jaanipäeval kaptenmajoriks, siis oli kindel, mis suunas asjad liiguvad. Juulis kursuselt tagasi tulles määrati Peeter Ivask mereväe ülemaks kohusetäitja ametikohale. Kui Ivask asus täitma mereväe ülemaks kohuseid, siis ei pidanud ta tegelema mereväe kontseptsiooni arendamise ning suuremamahulise planeerimisega. Selleks ajaks oli Piirimägi ametisoleku

ajal kogu eeltöö ja plaanid juba loodud ning Ivask sai jätkata nende plaanide elluviimist. Valmis oli saanud mereväe logistika kontseptsioon, sidelahendused, koosseisutabelid, tehnika ja varustuse tabelid. Ivask ise oli ise, töötades staabiülema kohusetäitjana, osalenud nende samade plaanide koostamisel ning suunamisel. (Ivask 2014)

Mereväe eesmärgid oli Ivaski ülemaks oleku ajaks konkretiseerunud Miinitõrje arendamine oli olnud prioriteet juba pikka aega. Lisaks olid mereväe ülesanneteks merelise territoriaalse kaitse korraldamine, koostöö tsiviilametkondadega ning rahvusvaheline koostöö. Samas oli pidevalt teemaks Rannakaitse Kompanii vajalikkus ning olemus. Seda arutelu võimendasid veel raskused maaväe ohvitseride ja allohvitseride värbamisel kompaniisse. Lisaks tegeleti ohvitseride väljaõppe planeerimisega ning üritati välismaalt tulnud ohvitseridele tagada loogiline areng mereväes. Paraku see tihti ei õnnestunud. Koostatud oli kogu mereväebaasi infrastruktuuri väljaarendamise plaan, mis hõlmas uue kasarmuhoone ehitust ning staabi, punase maja ja söökla renoveerimist. Lisaks sooviti mereväebaasi ehitada ühiselamu laevameeskonna liikmetele, sest laevad, mis olid sadamas, ei olnud mõeldud seal pidevalt elamiseks. (*samas*)

Suureks saavutuseks pidas Ivask miinijahtijate hanke toomist kaks aastat varasemaks. Nimelt pani Suurbritannia müüki oma Sandown-klassi miinijahtijad ning Eestil tekkis võimalus need endale soetada. Algselt oli laevade hange planeeritud alles 2008. aastasse (Kaitsejõudude struktuuri ja arenguplaani kuni aastani 2010 kinnitamine, Lisa 4, p10). Siiski oli teatud inimesi, kes ei pidanud laevu kõige sobivamaks ning soovitati hankega oodata. Üheks alternatiiviks oli ka täiesti uue laevahanke tegemine koostöös teiste riikidega, kuid selle õnnestumise tõenäosus oli väga väike. (*samas*)

Lisaks olid samal ajal müügis Saksamaa Frankenthali-klassi miinijahtijad, mille poole vaatasid ka eestlased, kuid mis müüdi ära Saudi Araabiale. Üks põhjus, mis ostuks valiti just Sandown-klass oli see, et lätlastel ebaõnnestus Tripartite-klassi miinijahtijate ostmine, sest sellega ei kaasnenud tehnoloogilist arengut Läti Mereväes. Kolme Sandown-klassi miinijahtija ostmisega oleks mereväe tehniline tase tõusnud märgatavalt, sest laevad olid siiski suhteliselt uued. (*samas*)

Mereväes oli levinud üldine arvamus, et kui siis seda ostu ei tehta, siis ei toimu hanget ka tulevikus. See motiveeris inimesi seda projekti läbi viima ja suruma. Sellise taseme hange läks kuni valituse tasandini välja ning pidevalt tuli tegeleda selgitustöödega. Samas pidid jätkuma muud infrastruktuuri projektid ja ka näiteks allveerobotite hange. Kõrgemal tasandil

pidi tõestama, et hankest loobumine ei muuda midagi ning uut tehnikat on ikkagi millalgi vaja. (Ivask 2014)

Ainuke variant, mis tekkis hiljem, oli Hunt-klassi miinijahtijad, mille ostis Leedu merevägi. Ivaski sõnul oleks võibolla Hunt-klassi miinijahtija olnud miinitõrje laevana parem, kuid Sandownidele kulunud rahaga poleks saanud kolme Hunt-klassi laeva. Sandowne oleks olnud võimalik hankida ka neli, kui britid oleks veel ühe müüki pannud. Neljanda laeva hankimist ei peetud paraku Eestis kõrgemal tasemel vajalikuks. Kui õige või vale tegelikult Suurbritannia laevade ost oli, seda näitab Ivaski sõnul tulevik. Ta leidis, et sellel hetkel tuli seda võimalust kindlasti ära kasutada. Sellel ajal oli see parim võimalus mereväe uuendamiseks ja arendamiseks. Tänapäeval polegi küsimus enam selles, mis laevad kasutusel on, vaid see, kuidas laevu kasutatakse. Kui laevadele ei leita rakendust, siis olgu laev milline tahes, kasu poleks sellest niikuinii. (*samas*)

Rahvusvaheliselt tasandil oli peamine küsimus võimekus teha piisavalt palju koostööd. Probleem polnud heade suhete hoidmisega, vaid tuli seada prioriteete vastavalt välisele survele ja oma vajadustele. Ivask ise lootis luua mereväkke sidekursuse, kus oleks peale Balti riikide mereväelaste õppinud ka näiteks NATO-sse mittekuuluvate riikide riigid Soome ja Rootsi mereväelased. Sellise kursuse arendamine oleks olnud mereväele jõukohane ülesanne ning see oleks olnud üks väljund rahvusvahelises koostöös. Paraku mereväesise umbusk selle õnnestumise ning rahalise toetuse ning inimressursi puudumine ei lubanud seda projekti ellu viia. (*samas*)

Üheks õnnestumiseks pidi Ivask ka võidupüha mereparaadi toimumist 2006. aastal Saaremaal. Ürituse korraldamine oli mereväesiseselt väga suure kahtluse all, sest ideega paraadi korraldamiseks tuldi välja alles 2005. aasta sügisel. Põhjus, miks mereparaadi taheti korraldada just 2006. aastal, oli see, et võidupüha paraadi asukohaks oli selleks aastaks määratud just Saare maakond. Kõik mõistsid, et see on tohutu ettevõtmine ja kardeti, et ürituse korraldamise põhirõhk jääb mereväe kanda. Kuid suurema osa tööst tegi siiski ära Kaitseliit. Lõppkokkuvõttes oli see tema sõnul suur õnnestumine. See õnnestus hästi just tänu kaitseliitlaste isiklikele kontaktidele. (*samas*)

Riigilaevastike ühendamine polnud Ivaski ametisoleku ajal päevakohane. Samas peeti tähtsaks ametkondadevahelist koostööd. Mereseire pildi toomine piirivalvest kaitseväkke oli probleem, mis oleks võinud saada lahenduse. Eriti olukorras, kus endine Piirivalveameti peadirektor Tarmo Kõuts oli sellel ajal Kaitseväe juhataja ning oleks saanud sellele kaasa aidata. Mereseire pildi toomine mereväkke oli takistatud kõrgema taseme koostöö puudumise

tõttu. Tehnilise poole pealt oli kõik võimalik, vajalikku otsust või käsku siiski ei tulnud. Samuti oleks olnud Piirivalve ja mereväe sadamate ühendamine loogiline samm edasi riigi seisukohalt. Kuid ametkondadevahelise konkurentsi tõttu sellist kokkulepet ei suudetud sõlmida, sest kumbki ei tahtnud kaotada kontrolli selle üle, mis neil juba olemas on. (Ivask 2014)

2006. aastal jätkas Ivask tööd staabiülemana ning tal soov minna välisteenistusse NATO Northwoodi staapi ja ta kirjutas selleks avalduse. Vaatamata positiivsele vastusele, ei saanud ta siiski välisteenistusse minna. Nimelt Ahti Piirimägi suundus 2007. aastal välisteenistusse NATO-sse Belgiasse, Monsi (ACT, *Allied Command for Transformation*) ning uuele mereväe ülemale Igor Schvedele oli vaja kõrvale kedagi, kes juhataks ta uude ametisse sisse. Schvede ise oli naasmas välisteenistusest Northwoodist ning oli mereväest eemal olnud mitu aastat. 2007. aasta detsembris suunati Ivask Peastaapi analüüsi- ja planeerimisosakonda, kus tema põhiliseks ülesandeks kujunes 10-aastase arengukava koostamine, mille raames toimus kaitseväge võimete määratlemine ja lahtikirjutamine Tema tegevuse tulemuseks oli esimene riigikaitse arengukava (RKAK), mis sai valmis 2008. aastal. (*samas*)

Alates 2009. aasta 1. jaanuarist sai Ivask võimaluse lõpuks jätkata oma teenistust NATO mereväekomponendi staabis Northwoodis vanemstaabiohvitserina. Tema teenistuskohaks sai staabi väljaõppe divisjon. Ülesanneteks sellel ametikohal oli nii individuaalse kui ka kollektiivse väljaõppe korraldamine staabis, millele lisandus vastutus staabi valmiduse eest. (*samas*)

Northwoodis lõppes töö 2012. aasta juuli lõpus ning tema teenistus jätkus Tartus Balti Kaitsekolledžis. Ivask määrati NATO ühendoperatsioonide ja mereväeoperatsioonide aine lektoriks. Lisaks on ta osalenud õppuste ettevalmistamises, lisakursuste läbiviimisel ja õppekavade väljatöötamise töögrupis. Ta on olnud nõunik NATO operatsioonide planeerimise töörühmas, vanemõpetaja planeerimisharjutustes, mängujuht staabiõppusel ning projektiohvitser. (*samas*)

Peeter Ivask on Kaitseliidu liige aastast 2000 ning on olnud Eesti Mereväeohvitseride Klubi juhatuse liige. Lisaks on ta siiani töötava MTÜ Sõdurikodu algataja ja asutaja liige. Ivaski hobideks on sõjakunsti uurimine ja mõtestamine väikeriigi mereväe kontekstis. Olles Inglismaal, mängis ta golfi, kuid Eestis ei ole ta leidnud ei aega ega võimalust selle hobi jätkamiseks. Ivask valdab eesti, vene, soome ja inglise keelt. (*samas*)

Lisainfo Peeter Ivaski autasudest ja auastmetest asub selle uurimistööl lõpus (Lisa 7).

3.5. Igor Schvede

Igor Schvede sündis 5. detsembril 1970. aastal Prahast. Tema isa, kes oli pärit Eestist, Karulast, oli Nõukogude Armees ohvitser ja Ukrainas sündinud ema töötas kokana. Schvede isa ja ema tutvusid Tšehhoslovakkias. Schvede hobideks lapsepõlves olid lugemine, ajalugu, sportimine (maadlus, jalgpall, jäähoki). Tema isa tegeles samuti spordiga, eelkõige suusatamisega. (Schvede 2014)

1977. aastal kolis Schvede pere Eestisse, et poeg saaks alustada oma haridusteed eestikeelses keskkonnas. Aastatel 1977 kuni 1986 omandas ta Paides põhikoolihariduse. Pärast põhikooli lõppu tekkis võimalus minna Peterburis asuvasse Nahhimovi Sõjamerekooli. Tegu oli keskkooliharidust pakkuva ja sõjaväeliselt korraldatud kooliga, kus ta alustas õpinguid 1986. aastal. Koolis õppimine oli riigi poolt tasustatud ning seal õppis nii lätlasti, leedulasi, ukrainlasi, grusiine ja palju teisi Nõukogude Liidust pärit rahvuste esindajaid. Õppimis- ja sportimisvõimalused olid koolis head, kuid samas õpe oli karm. Teadmiste kontrollide tehti pidevalt ning rõhku pandi palju reaalinetele. Umbes kümnendik õppest oli sõjandusliku sisuga. Lisaks toimus veel merendusala õpe ning oli võimalus tegeleda purjetamisega. Linnaloale lasti õppureid kolm korda nädalas ning kodus oli võimalik käia kord kvartalis. Sõjamerekooli lõpetas Schvede 1988. aastal. (*samas*)

1988. aastast kuni 1993. aastani õppis Schvede M. V. Frunze nimelises Sõjaväeakadeemias elektromehaanika inseneriks. Temaga koos alustas samas koolis veel kaks õppurit Eestist. Nendest üks katkestas õpingud teisel kursusel ning Kaido Karu, kes õppis hüdrograafiat, lõpetas Schvedega kooli samal ajal. Eesti taasiseseisvumisega 20. augustil 1991. aastal eestlaste õpingud akadeemias ei katkenud. Aasta enne lõpetamist käisid nii Karu kui ka Schvede Eestis ning kohtusid Kaitsejõudude Peastaabi ülema Ants Laaneotsaga. Vaatamata sellele, et Eestis oli suur puudus sõjaväelise taustaga inimestest, lepiti siiski kokku, et Schvede ja Karu tulevad Eestisse alles pärast akadeemia lõpetamist. Õpingud lõppesid juuni lõpus 1993. aastal. Nad said mõlemad kõrghariduse omandamist tõendava diplomi. Samas ohvitseri auastet neile ei antud, sest nad ei kirjutanud alla Venemaa Föderatsiooni Relvajõudude tegevteenistuslepingule. (*samas*)

1993. aasta 1. juulil algas töö Peastaabis koos Edgar Haavikuga mereosakonnas. Kuni sama aasta sügiseni oli Schvede ilma auastmeta ning käis tööl tsiviilisikuna. Tema tööülesanneteks mereosakonnas olid Eestis asunud endise Nõukogude Liidu mobilisatsioonivarustuse ülevaatamine ja arvestamine, sadamate ja miiniladude ülevõtmine ning kohalike Vene merejõudude tegevuse jälgimine. 1. detsembrist 1993 kuni märtsini 1994 oli Schvede

Peastaabi ülema Ants Laaneotsa käsundusohvitser. Tema tööülesanneteks oli Laaneotsa ajakava koostamine, kohtumiste ja visiitide korraldamine. Paralleelselt käsundusohvitseri tööga käis ta Piirivalvekoolis õpetamas piirivalve ohvitseride kursustel laevade ja relvastusega seotud aineid. (Schvede 2014)

Alates 1993. aasta märtsist kuni 13. jaanuarini 1997 töötas Schvede alguses Peastaabi mereosakonnas ning hiljem Mereväe Staabis. Selle perioodi jooksul jõudsid mereväe käsutusse EML Grif, EML Leopard, EML Mardus, EML Ahti, EML Sulev ning toimus allveelaev Lembit ülevõtmine. Alustati ka miinitõrjealast koostööd Rootsi kuningliku mereväega, mille laevad puhastasid Paldiski ja Hara lahte miinidest. Schvede oli selle koostöö jooksul projekti kontaktohviter ja tegeles ka leitud miinide identifitseerimisega. Mereväe Staapi loodi kaardikamber ja toimus väljaõppekavade koostamine, Miinisadama ülevõtmine, EML Ahtile kahuri ostmise ja selle väljaõppe korraldamine. 1995. aastal toodi Saksamaalt EML Ahti ja õppelaev Linda abil Kondor-klassi radioluurelaevad, mis ise polnud võimelised Eestisse sõitma ning need pukseeriti tormise ilmaga Eestisse. (*samas*)

1996. aastal oli Schvedel võimalus minna USA-sse pooleaastasele mereväe staabiohvitseride kursusele, millele eelnes USA-s üheksakuuline inglise keele kursus. USA-st tagasi tulles määrati ta EML Sulevi komandöriks. EML Sulev oli selleks ajaks juba remonditud ja ka relvastus oli peale pandud. Lisaks pandi peale uus radar. Suleviga käidi Rootsis PfP õppustel ning osaleti õppusel BALTOPS, kus laeva tulid USA tuukrid ja mobiilse külgvaatlussonari meeskond, kes õpetasid välja laeva meeskonda. (Schvede 2014)

Enda arvates puudusid tal sellel ajal vajalikud praktilised oskused ja kogemused komandöri ametikoha jaoks. Kõige suuremaks kujunes probleem ajateenijatega, sest ei olnud kedagi, kes nendega tegeleks ning kellelgi polnud varasemaid kogemusi ajateenijate õpetamisega ja nende teenistuse korraldamisega. Seetõttu üritati laevadele saada merekooli lõpetanud ajateenijaid, kellel oleks mingeidki teadmisi laevadest ja merendusest. (*samas*)

Kui 1997. aasta sügisel, kui navigatsioonihooaeg lõppes, jäi laev seisma ning Schvede määrati miinilaevade divisjoni ülemaks. Selleks ajaks olid mereväkke jõudnud Frauenlob-klassi minitraalerid EML Kalev ja EML Olev ning tuli hakata korraldama ja planeerima nende laevade kasutamist. Abiks oli selles vallas Saksamaalt tulnud sõjaline nõunik, kes aitas planeerida ja korraldada laevadega tegutsemist. Schvede põhiülesandeks kujuneski miinitõrje süsteemi loomine. Tuli rakendada lääne tehnikat ja protseduure miinitraalimisel, laevade manööverdamise planeerimisel ja relvastuse kasutamisel. (*samas*)

2000. aasta mais määrati Schvede ajutiselt Kaitsejõudude Peastaabi analüüsi- ja planeerimisosakonna ülemaks. Võimalus liituda NATO-ga suurenes iga päevaga ning prioriteediks oli ühinemisprotsessi kiirendamine ja elluviimine. Schvede põhiülesandeks saigi ühinemisega seotud sõjaliste plaanide koostamine. NATO-l olid kindlad nõuded ja kriteeriumid, mille täitmine oli vajalik liitumisprotsessi jätkumiseks. Eesmärgiks oli NATO-poolsete nõuete täitmine, sh võimekuste ja struktuuride loomine ning nende väljaarendamise ajalise plaani koostamine. NATO ise ei abistanud ressursidega, kuid viis läbi koolitamist ning nõustamist. Lisaks soodustati muu välisabi andmist Kaitsejõududele. (Schvede 2014)

2001. aasta mais määrati Schvede BALTRON-i staabiülemaks ning aasta hiljem BALTRON-i ülemaks. Nendes ametites oldud kahe aasta jooksul Balti riikide merevägede protseduuride ühtlustamine ja kaasajastamine ning taktikalise taseme tõstmine NATO poolt nõutud tasemele. 2002. aasta augustis suundus Schvede õppima Balti Kaitsekolledžisse. Ta osales vanemstaabiohvitseride kursusel, kus olid ohvitserid Eestist, Leedust, Lätist, Suurbritanniast, Horvaatiast, Saksamaalt, Prantsusmaalt. Kuigi kursus oli suuremalt jaolt maaväepõhine, avardas see siiski tema silmaringi. Ta oli kursusel edukas ning lõpetas selle 2003. aasta juunis kiitusega. (*samas*)

Aastatel 2003-2007 osales ta kõigepealt Suurbritannias Northwoodis Pfp grupis Balti riikide integreerimisega NATO-sse. Peale NATO-ga liitumist 2004. aastal jätkas ta tööd Northwoodi staabis väljaõppeosakonnas. Seal tegeles ta lahingstaabi koolituste planeerimisega ning NATO reageerimisjõudude mereväe komponendi koolituste ettevalmistamise ja läbiviimisega. 2007. aasta augustis naases Schvede Eestisse ning ta määrati Mereväe Staabi ülemaks. Sellel ametikohal töötas ta kolm kuud. (*samas*)

Mereväe ülemaks nimetati Igor Schvede 21. novembril 2007. aastal (I. Schvede nimetamine mereväe ülemaks).

Mereväe ülemaks saamise ajaks oli Schvede arvates merevägi teinud läbi korraliku arengu. Kindel suund oli võetud miinitõrjele. Merevägi oli siis suurem, kui 2014. aastal, sest siis oli laevu rohkem. Samas ei olnud mereväebaasi, staabi ja divisjoni vahel koostööd. Operatiivse juhtimise ja mereväesisese koostöö toimimise loomine saigi Schvede üheks tähtsaimaks eesmärgiks. Sisse viidi taktikalised eeskirjad ja juhendid ning protseduurid. Raskuspunktiks kujunes miinijahtijate ülevõtmine ja nende mehitamine. (Schvede 2014)

2008. aastal mereväe ajalehele Merevägilane antud intervjuus nimetas Schvede mereväe paari järgneva aasta suurimate ettevõtmisteks EML Admiral Cowani ettevalmistamist NATO

reageerimisjõudude koosseisu, EML Sakala kojutoomist Suurbritanniast, tuukrigrupi arendamist, mereväe seirevõimekuse parandamist ning Miinsadama kaide renoveerimise lõpetamist. Lisaks tõi ta välja ajateenijate tähtsust mereväes, sest nende hulgast oleks loota kõige rohkem tulevase teenistujaid mereväele. Lisaks väitis ta, et merevägi on miinitõrjes edu saavutanud ning uutele NATO partnerriikidele soovitatakse pöörduda miinitõrje küsimustes Eesti poole. (Kaugerand 2008: 3-4)

Schvede ametisoleku ajal hakkas personal mereväest lahkuma. Põhjusteks oli tema meelest ahvatlevad pakkumised väljastpoolt mereväge, tema suuremad nõudmised teenistuses ning meeskondade liigutamine ühelt laevalt teisele. Lisaks veel laevameeskondade liikmete roteerimine mereväebaasi. Samas kujunes edukaks ettevõtmiseks laevakaitsemeeskondade väljakoolitamine ning saatmine Euroopa Liidu ja NATO piraatlustõrje operatsioonidele. Sellega õpiti ära nullist uue võimekuse arendamine. (Schvede 2014)

Edukaks kujunes ajateenijate integreerimine laevameeskonda. Esialgu arvati, et tehniliselt keerulistes Sandown-klassi miinijahtijates ei ole võimalik neid kasutada, kuid reaalsus kujunes vastupidiseks. Lisaks säilitas ajateenijate kasutamine uutel miinijahtijatel järelkasvu ja värbamisbaasi. Mureks oli nn punane maja, mis vajab hädasti renoveerimist, kuid milleni Schvede ametisoleku ajal ei jõutudki. Samas lõpetati kaide osaline renoveerimine ning mereväele anti üle Eesti Mereakadeemias õppelaevana kasutamiseks mõeldud Lindormen-klassi miiniveeskaja. Mereväes remonditi laev minimaalsete vahenditega ning nimeks pandi sellele EML Wambola. (*samas*)

Igor Schvede teenistus mereväe ülemana lõppes 22.juulil 2012. aastal, kui ta määrati Kaitseväe Peastaabi ülema asetäitjaks operatiivalal. Tema ülesandeks sai riigikaitse arengukava ja rakenduskava koostamine ning välisoperatsioonide koordineerimine ning juhtimine oma volituste piires. Alates 2013. aasta 8. juulist teenib Igor Schvede Kaitseväe Peastaabi ülemana. (*samas*)

Lisainfo Igor Schvede auastmete ja autasude kohta asub töö lõpus (Lisa 8).

3.6. Mereväe ülemate hinnangud ja seisukohad

Mereväekapten Roland Leiti nägemuses oleks mereväes olnud kaks laevade eskaadrit. Esiteks miinitõrjelaevad ja miiniveeskaja ning teiseks patrull-laevad. Suuremate ja tugevama tulejõuga alustel ei näinud ta vajadust, sest Eesti oludes on Soome lahe ja Väinamere kaitset võimalik korraldada ka maa pealt ning lahtede ja väinade mineerimisega oleks vähendatud vaenlase dessandiohtu. Lisaks lootis Leit, et territoriaalmere piiri kontrollimine oleks olnud Piirivalveameti pädevuses, kuid majandusvööndit oleks kaitsnud merevägi. Muuhulgas oleks laevastikku kuulunud samuti üks toetus- ja/või staabilaev. (Leit 2014)

Leiti ametiajale järgnenud mereväe arengus peab ta tähelepanuväärseks Miinisadama kaide remonti ning uute miinjahtijate soetamist. Kahjuks pole toimunud isegi osalist laevastike ühendamist, sest muidu oleks mereväel arenguruumi rohkem. Seejuures saaksid mereväelased tegeleda ka rahuaegsete ülesannetega ning neil mereväel rohkem potentsiaali areneda. Lätis näiteks on suudetud mereväes ohvitserkonda säilitada, sest riigi laevad on seal mereväe koosseisus ning suuremas organisatsioonis on rohkem vaheldust ja on võimalus inimesi roteerida. Leit arvab, et kui korralikku laevastike ühinemist ei tule, siis ei arene ka merevägi. Juhul kui merevägi saaks patrullkaatrite eskaadri, siis võiks välja vahetada Piirivalve vanad laevad ning oleks võimalik teostada operatiivset merevalvet ja –kaitset. Ilma rahuaegsete ülesanneteta ei ole mõtet mereväele uusi laevu osta. Lisaks saaks ühise laevastikuga toimuda ühine väljaõpe. (*samas*)

Mereväekapten Jaan Kapp hindab mereväe edasist arengut samuti kõrgelt. Põhilisteks edusammudeks peab ta Miinisadama kaide ehitust, mereväebaasi taristu renoveerimist ning eeskätt laevastiku täielikku uuenemist. Mereväe areng on olnud tema sõnul loogiline ning nappidest vahenditest sõltumata on saavutatud väga palju. (Kapp 2014)

1998. aastal kirjutas Kapp ajakirjas Sõdur sellest, millised peaksid olema mereväe rahuaegsed ülesanded. Eelkõige oleks mereväe ülesanne isikkoosseisu ettevalmistamine sõja- ja kriisiaja ülesannete täitmiseks. Lisaks veel laevasõidu vabadus ja ohutuse tagamine Eesti vetes ning rahvusvahelise koostöö edasiarendamine. (Kapp 1998: 4)

Ajakirja Sõduri vahendusel tutvustas Kapp ka oma nägemust, milline peaks olema merevägi ning mida peaks selle nägemuse elluviimiseks tegema. Struktuuri arengu jaoks soovis ta luua esmalt sõjaaja tingimustele vastava juhtimispunkti koos mereväe side- ja seiresüsteemiga. Oluliseks pidas ta koostööd piirivalvega. Koostöö oleks sisaldanud nii isikkoosseisu kui ka

tehnikat vahetamist ning ühist väljaõpet, et mõlemad ametkonnad tutvuksid üksteise tööga ja oleks valmis koostööks. Lisaks soosis ta piirivalve ja ka tsiviillaevastiku kaasamist mereväe sõjaaja struktuuri. Üheks osaks merekaitsest pidas ta rannakaitset. See väljendus rannakaitsepataljoni loomise soovina juba loodud staabi- ja baasikaitsekompanii baasil. Rannakaitsepataljoni oleks ta paigutanud Suurupi Idaneemele, kuhu oleks saanud rajada ka kiirpaatide sadama. Kiirpaadid oleks olnud pataljonile rannikuvetes liikumiseks ja sissitaktika läbiviimiseks. Lisaks nägi ta ette mereväelaevade hajutamist mööda Eesti rannikut loodavasse tugipunktidesse ja –sadamatesse, et mitte hoida neid ühes kohas. Samas riigilaevastiku liitmist üheks ametkonnaks ei pidanud ta efektiivseks lahenduseks. Olulise osana laevastiku elujõulisuse säilitamiseks pidas ta riigilaevade ehitamise programmi loomist, mis oleks elavdanud kohalikku laevaehitust ja oleks võimaldanud ehitada riigile sobivaid laevu kohalikke olusid ja vajadusi arvestades. (Lember 1998: 5-7)

Kappi arvates peaks tulevikus jääma mereväe prioriteediks miinitõrje. Samuti tuleks rohkem rõhku panna tuukrite tegevusele. Raketikaatrite muretsemist mereväele ei pea ta vajalikuks, sest Soome laht ja Eesti läänerannik on nii piiratud alad, et raketikaatrite töö saab ära teha kaldalt. Oluliseks ei peagi ta mitte laevade rohkust mereväes, vaid seda, et haritud analüüsi- ja planeerimisvõimega ohvitserid osaleksid nii Kaitseväe Peastaabi, NATO staapide ja Euroopa Liidu staapide töös. Kapp ei näe mereväge kui eraldiseisvat üksust Eestis või Euroopas, vaid keskendumata peab rahvusvahelisele koostööle. Samuti loodab Kapp, et mereväe staap tuleb tagasi mereväebaasi, mis pakub võimalust parandada mereväesisesest kommunikatsiooni ning isikkoosseisu tööjaotust. (Kapp 2014)

Kaptenleitnant Ahti Piirimäe arvas, hinnates mereväe arengut, et seoses majanduskriisiga 2008-2009 aastal sai merevägi tagasilöögi. Majandusliku surve tõttu keskenduti ainult miinitõrje arendamisele ning tehti valusaid otsuseid laevastiku vähendamise osas. Samas mereväekapten Schvede tegi tema sõnul väga energiliselt tööd mereväe lahingvalmiduse ja väljaõppe taseme tõstmisel uute miinjahtijate baasil ning Piirimägi hindas seda panust kõrgelt. Samas jäi mulje, et mereväes tekkis rahuolematust Schvede juhtimisstiiliga ja üldise olukorraga, mis võib olla ka seletatav majanduskriisist tulenenud eelarvekärbetega. (Piirimägi 2014)

Mereväe arendamisel tuleks Piirimägi sõnul jätkata kvaliteetse töö tegemist ning keskenduda üksikute võimekuste läbimõeldud arendamisele. Lisaks miinitõrjele tuleks arendada rannakaitset, seda nii kiirkaatrite kui maismaaüksuste baasil. Investeeringud ja eelarve tuleks enam-vähemgi vastavusse viia vajadustega, et olemasolevaid võimekusi hoida ja arendada.

Oluline küsimus, mida Eestis ei ole veel lahendatud, on terviklik mereseire ja info vahetamine ametkondade vahel. Kindlasti peaks mereväe areng jätkuma tihedas koostöös NATO-ga. (Piirimägi 2014)

Kaptenleitnant Peeter Ivask tõi mereväe arengut hinnates välja mereväe ülemate erinevaid rolle ja ülesandeid, mis olid omased just nende ametiajale. Roland Leit, kellel oli tohutu kogemustepagas selja taga, suutis nullist luua mereväe organisatsiooni ning suutis tekitada sellele ka visiooni. Jaan Kappi kõige suuremaks teeneks oli tema sõnul erilise tähelepanu pööramine kaadriküsimustele. Kapp suutis luua kindlameelse ja kõrgete väärtushinnangutega meeskonna. Järgnevad ülemad on olnud juba noorema põlvkonna esindajad. Ahti Piirimägi pani aluse kontseptuaalsele ja edasistele võimalustele põhineva mõtlemise. Ta tegi tohutu töö koostöös Peastaabi ja kaitseministeeriumiga. Koostama hakati arengukavasid ja hankeplaane. Igor Schvede suunas fookuse praktilise operatiivvõimekuse ja tegeliku võimekuse ülesehitamisele. Seega on Ivaski sõnul igal ülemal olnud oma tugev roll või positsioon mereväe arenguloos. (Ivask 2014)

Ivaski arvates on mereväe arengu põhisuund olnud õige. Valitud on hea nišš miinitõrje näol ja seda tuleb jätkata ning edasi arendada. Sandown-klassi miinijahtijad täidavad kindlasti järgmise 10-15 aasta vajadused, kuid selle aja jooksul peaks arendama ka siseriiklikku heidutusvõimet. Miinitõrje kasuks räägib ka tõsiasi, et suurriikide merevägedel on tugevad lahingvõimekused, kuid alati on puudust tuntud toetavatest funktsioonidest. Eesti saab pakkuda seda võimekust ning seega on võimalus tegutseda rahvusvahelises ulatuses. Samas tuleks hakata tegelema ka Kaitseväe (sh mereväe) löögijõu võimekuse arendamisele. Eestis on üle tuhande saare ja need vajavad kaitset ja kontrolli. (*samas*)

Võimalusi Eesti merekaitseks on Ivask toonud välja ajakirjas Sõdur 2009. aastal. Tema sõnul sobib mereväele nn „laevastiku kohalolu” strateegia, mille põhimõte on hoida vastase laevastik pinges, samas vältides vastasseisu ülekaaluka vastasega. Selle toimimiseks tuleb kasutada ära kohalikku liigendatud rannajoont, saari ning väikesadamaid. Kasutatava relvasüsteemina näeb ta pealveetõrje relvasüsteemi, mis oleksid efektiivsed vastase pealveelaevastiku tõrjumisel. See kõik eeldab korralikku mereseiret, toimivat logistilist toetussüsteemi ning üksuste ja rajatiste väekaitset, mida võiks läbi ka Kaitseliit. (Ivask 2009: 29-32)

Mereväekapten Igor Schvede sõnul on mereväes säilinud suure probleemina personaliküsimus. Samas on üle ootuste hästi käivitunud mereväeohvitseride õpe Kaitseväe Ühendatud Õppeasutustes ning kindlasti peab jätkama ka mereväebaasi mereväekooli

arendamist ja juurdekasvu säilitamist koostöös Vahipataljoniga, mis tulevikus Miinisadamasse kolib. Lisaks peaks korralikult teostama miinjahtijate moderniseerimise, et neid saaks kasutada veel 10 kuni 15 aastat. Tuleb keskenduda miinitõrjele ning arendada oma oskusi selles vallas. (Schvede 2014)

3.7. Arutelu

Taasloodud mereväe ülemad ja ülema kohusetäitjad on olnud väga erineva elukogemusega ning taustaga. Lisaks erines mereväe olukord nende ametisse määramisel arvestatavalt. Samuti erinesid ka ülemate vaated nii mõneski punktis. Miinitõrje arendamise tähtsust tõid aga välja kõik ülemad.

Neist esimene, Roland Leit oli pika tsiviilmerenduse kogemusega meremees, kuid kelle meresõjalised teadmised polnud väga kõrgel tasemel. Tema ülesandeks jäi mereväe organisatsiooni loomine ning eesmärkide püstitamine. Tema nägemuses oleks Eestis olnud üks riigilaevastik, mis täidaks kõiki merelisi ülesandeid. Lisaks ei näinud ta vajadust suure tulejõuga laevade soetamiseks, sest veeteede mineerimine ja merealade kaitse rannikult oleks olnud piisav.

Jaan Kappil oli samuti tsiviilmerenduse haridus, kuid töö Piirivalveameti mereosakonnas aitas tal kindlasti kiiremini harjuda mereväe keskkonna ja ülesannetega. Lisaks osales ta mitmetel staabiohvitseride koolitustel, mis suurendasid tema meresõjanduslikke teadmisi. Saranaselt Leitile pühendas ta end mereväe organisatsiooni ning eeskätt efektiivse meeskonna loomisele. Erinevalt Leitist ei pooldanud Kapp riigilaevastike ühendamist, vaid soosis laevastike ülesannete ümberjagamist vastavalt võimalustele. Samas ei näinud ta vajadust (sarnaselt Leitile) raketikaatrite kasutamiseks, sest rannikukaitset saab teostada maal baseeruvate üksustega.

Ahti Piirimäel oli sarnane taust Jaan Kappiga. Ka temal oli laevajuhtimise haridus ning enne mereväkke tulekut teenis temagi Piirivalveametis. Samuti sarnanesid ta vaated Kappiga. Nad mõlemad pidasid raketikaatreid ebavajalikeks ning rõhutasid rahvusvahelise miinitõrje tegevuse jätkamist ning kvaliteedi hoidmist. Piirimäe teeneks mereväe ees jäi mereväe arenguplaanide ja sõjalise kontseptsiooni loomine.

Peeter Ivask oli esimene ülem, kes oli saanud kõrghariduse meresõja valdkonnas. Kuid tema kogemus töötamisel laevadel jäi lühikeseks ning ta suunati kaks aastat pärast meresõjakooli

lõpetamist staabitööle. Lisaks sai ta juhtida mereväge vaid ühe aasta ning tema ülesandeks jäi varem koostatud plaanide elluviimine. Erinevalt eelmistest ülematest nägi ta mereväe koosseisus ka suurema tulejõuga raketikaatreid, mis mõjutaks vastast juba merel.

Igor Schvede oli esimene mereväe ülem, kes oli mereväe läbinud kõik struktuuritasemed ning etapid. Tema karjäär mereväes oli stabiilne ning seetõttu võib teda lugeda kõike suurtemate kogemuste ja silmaringiga mereväelaseks. Ta asus juhtima mereväge, kui mereväkke olid saabumas uued laevad ning mereväebaasi infrastruktuur oli renoveerimisel. Tema ülasandeks saigi uute laevade operatiivvõimekuse loomine ning kalda ja laevade vahelise koostöö loomine. Schvede nägemus kattub suuremalt osalt nii Kappi kui ka Piirimäe nägemusega mereväest, kus riigilaevastike ühendamise pole prioriteet ning keskendumine peaks olemasolevate võimekuste täiustamisele ja rahvusvahelise tegevuse suurendamisele.

KOKKUVÕTE

Eesti mereväe taasloomisest möödus 1. juulil 2013 kaksikümmend aastat. Selle aja jooksul on merevägi arenenud Kaitsejõudude Peastaabi ühe kabinetiga osakonnast mitmetasandilise struktuuriga ning kaasaegse tehnikaga Kaitseväge väeliigiks. Merevägi on alates taasloomisest osalenud nii siseriiklikel kui ka rahvusvahelistel õppustel ja operatsioonidel ning olnud ise ka nende läbiviijaks. Lisaks on panustatud NATO valmisolekuüksustesse nii staabilaevadega kui ka miinjahtijatega. Mereväe prioriteediks on selle loomise algusest saadik olnud miinitõrje võimekuse loomine ning rahvusvaheline koostöö edendamine.

Taasloodud mereväe ajaloos eristuvad iseloomulike tunnustega perioodid. Need perioodid on omakorda olnud seotud mereväe ülematega, kes vastava perioodi ajal olid oma ametikohal. Nende ajaliste etappide iseärasused ja tunnusjooned joonistuvad välja nii erinevate mereväelaste mälestustes kui ka organisatsiooni kirja pandud ajaloos. Taasloodud mereväe organisatsiooni arengus on võimalik välja tuua vähemalt neli üksteisest eristuvat etappi. Nendeks etappideks on esiteks mereväe organisatsiooni, teiseks isikkoosseisu, kolmandaks kontseptsiooni ning neljandaks sõjalise võimekuse loomine.

Alates taasloomisest kuni 2012. aastani on mereväe ülema või ülema kohusetäitja ametikohal teeninud viis mereväelast. Nendeks on Roland Leit, Jaan Kapp, Ahti Piirimägi, Peeter Ivask ning Igor Schvede. Nende elulugudega ja teenistusega tutvumine aitab mõista mereväe eri arenguetappide olustikku. Nende elu- ja hariduskäiku jälgides võime näha, kui keeruline oli eriti algusaastatel leida mereväkke teenistujaid ja kui suured olid majanduslikud raskused.

Roland Leit oli tegelenud merendusega juba 45 aastat, enne kui ta võttis vastu ettepaneku asuda taasloodud mereväe ülemaks. Ta oli olnud laevadel nii madrus, tüürimees kui ka kapten. Ta oli sõitnud merd nii Põhja–Jäämerel, Aafrikas kui Lõuna–Ameerikas. Juba enne Eesti taasiseseisvumist sai temast juhenduskapten Eesti Riiklikus Merelaevanduses, kus ta õpetas välja ja juhendas nooremaid kapteneid. Kui ta asus 1994. aastal teenistusse mereväe ülemana, siis sai tema ülesandeks ja suurimaks väljakutseks mereväe loomine nullist. Alustades oma tööd, polnud mereväel ei organisatsiooni, personali, sadamat, laevu ega ressursse. Roland Leit oli mereväe ülem neli aastat ning selle ajaga loodi mereväe struktuur ja sadam koos toetavate funktsioonidega. Algas mereväe ajateenijate, allohvitseride ja ohvitseride väljaõpe, saadi esimesed laevad ning pandi alus rahvusvahelisele koostööle Läti, Leedu, Soome, Rootsi kui ka NATO riikidega. Leiti meresõjalised kogemused ja teadmised ei

pruukinud olla kõige paremad, kuid temale järgnenud mereväe ülemad iseloomustasid teda kui tohutute tsiviilmerenduse kogemuste ning teadmistega meremeest, kes pani aluse mereväe arengule.

Pärast Roland Leiti määrati mereväe ülemaks Jaan Kapp. Tema oli sarnaselt Roland Leitiga Tallinna Merekooli haridusega, kuid temal ei olnud nii pikka meresõidu kogemust. Samas Kapp oli esimeste seas, kes asus vabatahtlikuna teenistusse piirivalvesse, näidates sellega julgust ja tahet iseseisva riigi eest seista. Piirivalveametis oli ta teenistuses 1998. aastani, kuni Kaitsejõudude ülem Johannes Kert tegi talle ettepaneku asuda teenistusse mereväe ülemana. Jaan Kappi ametiaega iseloomustab energiline ja kollektiivi loomisele suunatud, kohati karmikäeline juhtimine, mis tuli kasuks teotahtelise ja motiveeritud isikkoosseisu kujundamisele. Samas tekitasid tema juhtimisstiil ja valikud konflikte ning nende võimendamine ajakirjanduse vahendusel võis luua mereväest nii Kaitseväesiseselt kui ka väliselt negatiivse kuvandi. Samas paranes mereväesise töökliima ning loodi alus NATO-ga liitumiseks.

Ahti Piirimägi, kes määrati mereväe ülema kohusetäitjaks 2004. aasta 1. jaanuarist, oli samuti õppinud Tallinna Merekoolis. Enne mereväega liitumist sõitis ta kaubalaevadel ning töötas Veeteede Ametis ja Piirivalveametis. Piirimägi pani mereväe ülemana aluse mereväe kontseptsioonile ning arenguplaanile, mida oli mereväele eraldatud ressurssidega reaalset võimalik ellu viia. Koostatud plaanid hõlmasid nii infrastruktuuride uuendamist kui ka mereväe jaoks vajalike uute laevade hankimist, mis oleks tõstnud mereväe tehnilist taset ja võimekust.

2005. aastal suundus Ahti Piirimägi aastaks USA-sse õppima ning tema asendajaks määrati Peeter Ivask. Tema oli esimene mereväe ülema kohustusi täitnu, kellel oli mereväeohvitseri haridus. Juhuse tahtel sattus Ivask Soome Meresõjakooli ning lõpetas selle 1999. aastal. Noore ohvitserina oli tal väga lühikest aega võimalus teenida laeval ning kaks aastat pärast kooli lõpetamist asus ta tööle staabiohvitserina. Pärast staabiohvitseride kursusel läbimist Suurbritannias määrati Peeter Ivask 2005. aasta juulis mereväe ülema kohusetäitjaks. Tema ametiaega iseloomustab varem välja töötaud visiooni ja plaanide elluviimine. Üheaastase ametiaja jooksul õnnestus tal uute miinijahtijate hange tuua varasemaks ning ta kasutas ära võimalust hankida mereväele kolm Suurbritanniast kasutusel olnud Sandown-klassi miinijahtijat kaks aastat planeeritust varem. 2006. aastal tuli Ahti Piirimägi tagasi Eestisse ning võttis Peeter Ivaskilt mereväe juhtimise üle.

2007. aasta novembris asus mereväe ülemaks Igor Schvede. Ta oli õppinud Peterburis M.V. Frunze nimelises Sõjaväeakadeemias ning on olnud mereväe organisatsioonis selle esimesest päevast peale. Koos Edgar Haavikuga moodustasid nad 1. juulil 1993 Kaitsejõudude Peastaabi mereosakonna. Järgmiste aastate jooksul oli Schvede Peastaabi käsundusohvitser, miinilaeva komandör, miinilaevade divisjoni ülem, BALTRON-i staabiülem ja ülem ning välisteenistuses NATO merekomponendi staabis Suurbritannias Northwoodis. Ta oli läbinud mereväe organisatsiooni kõik astmed ning mereväe ülemaks määramine oli loogiline samm järgmisele tasemele. Schvede ametisoleku ajal pandi alus laevade ja staabivahelisele operatiivsele tegutsemisele. Töötati välja ühtsed protseduurid ning eeskirjad, millega kasvas nii administratiivne kui ka sõjaline võimekus.

Käesolev lõputöö pani aluse mereväe ülemate, nende elulugude ja rolli uurimisele mereväe taasloomise ajaloos. Lõputöö eesmärk, milleks oli mereväe ülemate eluloode ja teenistuskäikude kirjeldamine, sai selle tööga täidetud. Samas on töös esitletud uurimistulemused eelkõige ülevaatlikud ning iga mereväe ülema elulugu ja roll mereväe arengus väärib eraldi uurimistööd. Töös on autor kasutanud peamiselt mereväe ülematega tehtud intervjuude käigus saadud andmeid. Järgnevate samateemaliste uurimistööde käigus tuleks andmeid koguda ka mereväe ülemate teenistuskaaslastelt ning ka mereväega seotud arhiivmaterjalidest, mille kasutamine käesoleva töö juures oli takistatud seoses arhiivide ootamatu väljakolimise ja mereväebaasist.

KRISTER SOOVÄLI

SUMMARY

Estonian Navy was re-established on 1 July, 1993. Since that time, the Navy has been developing high-level mine countermeasures capability in collaboration with other Baltic States. After joining the NATO, Estonian Navy has contributed the NATO Standing Naval Mine Countermeasures Group One (SNMCMG1) with staff and support ships and minehunters. But since the re-establishment, the history of the Navy has not been studied sufficiently. Only a catalogue of naval symbols and a book of memories have been published during the existence of the Navy.

The goal of this thesis is to study and record the biographies of the commanders of Estonian Navy. The current study is divided into three chapters. The first chapter gives an overview of the environment in which the commanders worked. The second chapter explains how the information for the thesis was gathered and the third chapter describes the life and work of commanders. To achieve the goal of the thesis, interviews were carried out with four commanders. One commander answered a questionnaire via e-mail.

During the period 1993 and 2012, there have been five commanders. The five commanders are Roland Leit, Jaan Kapp, Ahti Piirimägi, Peeter Ivask and Igor Schvede. Each one of them focused on a different goal during the time they were commanders. As a result different periods of development can be linked to a specific commander.

Roland Leit was an experienced seaman and captain in the Soviet Merchant Marine for 45 years. He joined the Navy in 1994. His mission was to build up the Navy. He had to create the organization, recruit the personnel, find a suitable naval base and to look for ships. During his time as a commander first naval ships arrived, the training of servicemen started and a basic organization was established. But the problem of insufficient financing and incompetent personnel remained.

In 1998 Jaan Kapp was named the commander of the Navy. His biggest challenge was to create a productive and motivated personnel. In addition, new officers were coming back to the Navy from foreign Naval Schools and Kapp had the opportunity to replace incompetent persons. He had a strong view how the personnel of the Navy should work and as a result a lot

of conflicts emerged. These problems damaged the image of the Navy but improved the working environment inside the organization.

Ahti Piirimägi was appointed as the acting commander of the Navy in January 2004. He had some experience of working in the Estonian Maritime Administration and in the Border Guard. His goal as commander was to create the concept of the Navy, that can be achieved with the resources the Navy was given. These plans included the renovation of the infrastructure and the procurement of new minehunters in order to upgrade the technical level of mine countermeasures capability. In 2005 Piirimägi went to study in the United States. In 2006 he returned and continued his work as the acting commander of the Navy until 2007.

Peeter Ivask was the first commander of the Navy who had the education of a naval officer. He studied in the Finnish Naval Academy until 1999. He had the opportunity to work on Navy ships for two years and then he was appointed as staff officer. After completing the staff officer course in United Kingdom, he was appointed the acting commander of the Navy in 2005. His mission was to carry out the plans that had been made earlier during the time Ahti Piirimägi was the commander. His biggest accomplishment was the purchase of three British Sandown-class minehunters two years before the ships were planned to be bought. In 2006 Piirimägi returned to continue the duties of the commander.

In November 2007 Igor Schvede was named the commander of the Navy. He had been in the organization from the first day it was re-established. He studied to become a naval officer in Frunze Naval Academy in St. Petersburg. He graduated the academy in 1993 and started working in the Navy. During his career he has been the adjutant of the chief of staff of the Estonian Defense Forces, commander of a mine trawler, chief of a mineship squadron, chief of BALTRON and staff officer in NATO Headquarters in Northwood. During the time he was the commander of the Navy, working and communications procedures were updated and by this operational level and effectiveness of the Navy was upgraded.

Every commander had an effect on the development of the Navy. This thesis gives a slight overview of the officers who served as a commander. In addition, this thesis can be used as a base study for other future studies that examine and analyze the history of Estonian Navy.

KIRJANDUS JA ALLIKAD

1. Raamatud

Eesti kaptenid. 2011. Tallinn: Eesti Kaptenite Klubi.

Konso, K. 2011. Eesti mereväe sümboolika kataloog 1993-2011. Tartu: KVÜÕA.

Kreem, E. 1996. Eesti laevanduse aastaraamat. Tallinn.

Laanemets, O. 2013. Kaitseväge aastaraamat. Tallinn.

Naber, R.; Konso, K. 2014. Jälle kakskümmend aastat mereväge. Tartu: KVÜÕA.

Nordmann, A. 1999. Mereteedelt. Tallinn: Eesti Mereakadeemia.

Taasiseseisvunud Eesti Vabariigi ohvitserid. 2004. Tallinn: Eesti Eruohvitseride Kogu.

Üksvärav, R. 2004. Organisatsioon ja juhtimine. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikooli Kirjastus.

2. Artiklid

Bauman, V. 2006. Lipulaev Admiral Pitka naases teenistusest NATO eskaadris. – Sõdurileht, nr 10, lk 3.

Ivask, P. 2009. Väikeriigi merekaitse torkab valusalt. – Sõdur, nr 3, lk 29-32.

Kapp, J. 1998. Merevägi on mereriigi turvalisuse alus. – Sõdur, nr 3/4, lk 4.

Kaugerand, J. 2008. Mereväe ülem: Eesti arvamust miinitõrjes hinnatakse. – Merevägilane, nr 1, lk 3-4.

Laanetu, L. 2013. Mereväeohvitseride hariduse areng. – Sõdur, nr 6, lk 45.

Lember, M. 1998. Eesti mereväe ülem Jaan Kapp: Merevägi vajab selgeid sihte. – Sõdur, nr 2, lk 5-7.

Miil, M. 2014. Kaitseväge ajalugu on meie lugu. – Sõdur, nr 1, lk 61.

Naber, R. 2013. Laevadeta merevägi, kolmandat korda. – Meremees, nr 3, lk 4-5.

3. Õigusaktid ja lepingud

Eesti riigi kaitsepoliitika põhisuundade heakskiitmine. 07. mai 1996. RT I 1996, 33, 684.

Eesti Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse vaheline leping Rootsi mereväe poolt koostöös Eesti mereväega teostatavast miinide kõrvaldamisest ja otsingutest Eesti vetes. 28. aprill 1995. – RT II 1995, 13, 65.

I. Schvede nimetamine mereväe ülemaks. 21. november 2007. RTL 2007, 89, 1499.

Kaitsejõudude struktuuri ja arenguplaani kuni aastani 2010 kinnitamine. 27. märts 2004. – RTL 2004, 40,667.

KKS = Kaitseväge korralduse seadus. 19. juuni 2008. – RT I 2008, 35, 213.

Kokkulepe Eesti Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse vahel Rootsi mereväe poolt koostöös Eesti mereväega teostatavast miinide kõrvaldamisest ja otsingutest Eesti vetes. 3. mai 1996. – RT II 1996, 26, 101.

KPM = Kaitseväge põhimäärus. 1. aprill 2013. – RT I 2013, 32, 52.

Mereväe ülema ametisse nimetamine. 10. juuni 1998. – RT 1998, 56, 835.

MSP = Mereväe staabi põhimäärus. 25. november 2013. – RT 2013, 12, 56.

Riigikaitse arengukava 2013-2022. 24. jaanuar 2013. - RT III, 29.01.2013, 8.

4. Elektroonilised infoallikad

Eesti Entsüklopeedia, 2014. Tallinn.

<http://entsyklopeedia.ee/artikkel/baltron>, (30.03.2014).

Eesti Kaitsevägi, 2014. Merevägi. Tallinn.

<http://www.mil.ee/et/kaitsevagi/merevagi>, (27.04.2014).

Hüdrograafia ja Navigatsioonimärkide Teenistus, 2014. Tallinn.

<http://195.80.112.238:8080/mti/yldinfo/laevad.html>, (27.04.2014)

Vabariigi Valitsus, 2014. Uudised. Tallinn.

<http://valitsus.ee/et/uudised/istungid/7269/merev%C3%A4gi-sai-%C3%B5ppelaeva-kristiina>,
(20.03.2014).

5. E-posti kaudu saadud info

Ivask, P. 2014. peeter.ivask@mil.ee. Peeter Ivaski e-kiri 30.04 e-kiri Krister Soovälile.

Kapp, J. 2014. jaan.kapp.001@mail.ee. Jaan Kappi 04.03.2014 e-kiri Krister Soovälile.

Kapp, J. 2014. jaan.kapp.001@mail.ee. Jaan Kappi 02.05.2014 e-kiri Krister Soovälile.

Kapp, J. 2014. jaan.kapp.001@mail.ee. Jaan Kappi 05.05.2014 e-kiri Krister Soovälile.

Leit, R. 2014. leitr@aol.com. Roland Leiti 06.05.2014 e-kiri Krister Soovälile.

Piirimägi, A. 2014. ahti.piirimagi@gmail.com. Ahti Piirimägi 22.03.2014 e-kiri Krister Soovälile.

6. Intervjuud

Ivask, P. Endine mereväe ülema kohusetäitja. 2014. Intervjueerinud töö autor 28. veebruaril Tallinnas. Helisalvestis autori erakogus.

Kapp, J. Endine mereväe ülem. 2014. Intervjueerinud töö autor 04. märtsil Koolimäe külas. Helisalvestis autori erakogus.

Leit, R. Endine mereväe ülem. 2014. Intervjueerinud töö autor 1. märtsil Tallinnas. Helisalvestis autori erakogus.

Schvede, I. Kaitseväe peastaabi ülem. 2014. Intervjueerinud töö autor 21. veebruaril Tallinnas. Helisalvestis autori erakogus.

LISAD

Lisa 1. Mereväe laevad 1993 – 2012

Nimi	Pardanumber	Ehitusaasta	Päritolumaa	Laevaklass	Laevatüüp	Kasutusel mereväes
Grif	P401	1976	Ukraina	Žuk	Patrullkaater	1993 – 2000
Leopard	P402	1981	Ukraina	Žuk	Patrullkaater	1994 - 2000
Ahti	A431/P413	1960	Taani	Maagen	Abilaev/patrull-laev	1994 - 2009
Mardus	A433	1959	Taani	-	Abilaev	1994 - 1998
Vambola	M411	1972	Saksamaa	Kondor	Raadiluurelaev	1994 - 1999
Sulev	M412	1972	Saksamaa	Kondor	Raadioluurelaev	1994 - 2000
Kalev	M414	1967	Saksamaa	Frauenlob	Miinitraaler	1997 - 2003
Olev	M415	1967	Saksamaa	Frauenlob	Miinitraaler	1997 - 2007
Vaindlo	M416	1967	Saksamaa	Frauenlob	Miinitraaler	2003 - 2007
Suurop	P421	1957	Soome	Rihtniemi	Patrullkaater	1999 - 2005
Ristna	P422	1957	Soome	Rihtniemi	Patrullkaater	1999 - 2005 2009 - ...
Sulev	M312	1958	Saksamaa	Lindau	Miinjahtija	2000 - 2009
Wambola	M311	1959	Saksamaa	Lindau	Miinjahtija	2000 - 2009
Admiral Pitka	A230	1975	Taani	Hvidbjornen	Staabi- ja toetuslaev	2000 - 2013

Tasuja	A432	1977	Taani	Lindormen	Tuukri- ja toetuslaev	2006 - ...
Admiral Cowan	M313	1989	Suurbritannia	Sandown	Miinjahtija	2007 - ...
Sakala	M314	1990	Suurbritannia	Sandown	Miinjahtija	2008 - ...
Ugandi	M315	1992	Suurbritannia	Sandown	Miinjahtija	2009 - ...
Wambola	A433	1977	Taani	Lindormen	Tuukri- ja toetuslaev	2009 - ...
Lood	A530	2000	Eesti	-	Abilaev	2012 - ...

Lisa 2. Intervjuu küsimused

Austatud vastaja,

Olen Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste Kõrgema Sõjakooli 1. mereväe põhikursuse kadettseersant Krister Sooväli ning kirjutan lõputööd teemal „Eesti mereväe ülemad 1994 - 2014“. Lõputöö eesmärk on jäädvustada taasloodud Eesti mereväe ülemate elulood ja nende teenistuskäigud.

Eesmärgist tulenevalt on oluline, et Te vastaksite kõikidele küsimustele võimalikult põhjalikult. Intervjuu küsimused puudutavad Teie pere, lapseõlve, haridust, teenistuskäiku ning hobisid.

1. Teie ees- ja perekonnanimi.
2. Kus ja millal Te olete sündinud?
3. Millises peres ja kus Te üles kasvasite (millega tegelesid Teie vanemad, kas Teil on õdesid-vendi ja millega nad tegelesid)?
4. Mis hobid ja huvid olid Teil lapseõlves?
5. Kirjeldage oma haridusteed (õppeasutused, õpingute algus ning lõpp)?
6. Mis keeli Te valdate?
7. Mis olid Teie ametid ja töökohad enne Eesti Kaitseväge (edaspidi *Kaitseväge*) teenima asumist?
8. Kas ja milline kokkupuude oli Teil merendusega enne Eesti mereväkke (edaspidi *mereväkke*) teenistusse asumist?
9. Mis oli peamiseks põhjuseks, et valisite teenistuskohaks mereväe?
10. Kirjeldage teenistust Kaitseväes kronoloogilises järjestuses ametikohtade kaupa:
 - a. ametikohale nimetamise aeg;
 - b. struktuuriüksus ning selle põhiülesanne;
 - c. ametikoha nimetus ning põhiülesanded;
 - d. ametikohal teenimiseks vajalik väljaõpe;
 - e. isiklikud eesmärgid ametikohal;
 - f. väljakutsed ametikohal;
 - g. õppused ja lähetused;
 - h. kordaminekud ja seatud eesmärkide saavutamine;

- i. ametikohalt lahkumise aeg.
11. Nimetage kõik oma auastmed ja nende andmise aeg.
 12. Nimetage oma ergutused ning autasud ja nende andmise aeg.
 13. Kuidas hindate mereväe arengut enne Teie määramist mereväe ülemaks/kohusetäitjaks?
 14. Kuidas hindate Teile eelnenud taasloodud mereväe ülemate tööd?
 15. Kirjeldage mereväe ajal, kui asusite tööle mereväe ülemana/kohusetäitjana:
 - a. mereväe eesmärk ülesanded ja kohustused, sh rahvusvahelised;
 - b. lahendamist vajavad raskused ja probleemid;
 - c. struktuur;
 - d. taristu, sh töötingimused;
 - e. tehnika, sh laevad ja relvastus;
 - f. personali, sh ajateenijate värbamine, väljaõpe ja koolitus;
 - g. koostöö teiste organisatsioonide ja riikidega, sh õppused;
 16. Kirjeldage mereväe tegevust, arengut ja väljakutseid (vastavalt küsimuse nr 15 alapunktidele) perioodi jooksul, kui Te olite mereväe ülem/kohusetäitja.
 17. Milliseid arenguid või muutusi mereväes, kui Teie olite mereväe ülem/kohusetäitja, peate kõige olulisemaks? Palun Põhjendage.
 18. Kuidas hindate mereväe arengut peale Teie lahkumist mereväe ülema/kohusetäitja ametikohalt?
 19. Kuidas hindate Teile järgnenud mereväe ülemate/kohusetäitjate tööd?
 20. Kirjeldage, kuidas võiks merevägi edasi areneda.
 21. Mis põhjusel Te lahkusite Kaitseväest?
 22. Kirjeldage oma elu ja tegevust pärast kaitseväeteenistust.
 23. Millega tegelete vabal ajal ning mis on hetkel Teie hobid?
 24. Kas Te olete seotud ühiskondliku tegevusega (nt seltsi, klubi, erakonna või muu vabatahtliku tegevusega)?
 25. Kas Teil on lisada veel muud äramärkimist väärivat?

Lisa 3. Nõusolekuleht uurimuses osalemiseks

NÕUSOLEK UURIMUSES OSALEMISEKS

Kinnitan, et osalen uurimuses vabatahtlikult ja annan nõusoleku minult kogutud andmete salvestamiseks, kasutamiseks ning avaldamiseks Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste Kõrgema Sõjakooli 1. mereväe põhikursuse kadettseersandi Krister Sooväli lõputöös.

Nimi:

Kuupäev:

Allkiri:

Lisa 4. Roland Leiti autasud ja liikmelisus erinevates ühingutes

Autasud (Leit 06.05.2014):

- 1993 – Soome Mereväes teeninud eestlaste Gildi mälestusrist „Valge rist”;
- 1997 – Kotkarist II klass;
- 1997 – Läti Mereväe mälestusmedal;
- 1998 – Kaitseväe teenetemärk nr 52;
- 1998 – Soome Sõjaveteranide Ühingu mälestusrist „Sinine rist”;
- 1998 – Mereväe Rist;
- 1999 – Mälestusrist „Löögirühm Admiral Pitka”;
- 2000 – Eesti mereväe teenetemärk „Usk ja tahe” I klass „Kuldankur”;
- 2001 – Kaitseväe Meredivisjoni teenetemärk;
- 2001 – mälestusmedal „10 aastat taastatud kaitseväge”;
- 2002 – Kaitseministeeriumi II klassi teeneterist;
- 2002 – Eesti Muinsuskaitse Seltsi teenetemedal;
- 2003 – Kaitseväe eriteenete rist;
- 2003 – Soome Mereväes teeninud eestlaste Gildi Kuldankruga mälestusmärk;
- 2003 – Kaitseväe III klassi teenetemedal;
- 2003 – Eesti Eruohvitseride Kogu teeneterist;
- 2004 – Admiral Pitka relvavendade ühenduse kommunismi vastase võitluse rinnamärk;
- 2005 – Eesti Mereväebaasi teenetemärk;
- 2007 – Eesti Eruohvitseride Kogu "Kaitseväe looja Valgerist”;
- 2008 – Eesti mereväe teenetemärk „Usk ja tahe” II klass „Kuldankur”;
- 2008 – Läti Mereväe teeneterist;
- 2008 – Eesti Eruohvitseride Kogu nimeline terarelv.
- 2011 – Kaitseväe teenetemärk nr 734

Liikmelisus ühingutes (Taasiseseisvunud Eesti Vabariigi ohvitserid: 15):

- Eesti Eruohvitseride Kogu liige;
- Eesti Mereväelaste Kogu liige;
- Eesti Mereväe Ohvitseride Liitkogu auliige;

- Kindral Laidoneri Seltsi liige;
- Eesti Muinsuskaitse Seltsi liige;
- Soome Mereväes teeninud eestlaste Gildi auliige;
- Eesti Meremuuseumi mereterminoloogia komisjoni liige;
- Veeteede Ameti Merekeele Nõukogu liige;
- Kaitseliidu liige.

Lisa 5. Jaan Kappi autasud ja auastmed

Auastmed (Kapp 04.03.2014):

- 1993 – leitnant;
- 1994 – kapten;
- 1996 – kaptenmajor;
- 1998 – kaptenleitnant;
- 2004 – mereväekapten (ajutine auaste);
- 2008 – mereväekapten.

NSVL-i reservohvitseri auastmed (Kapp 05.05.2014):

- 1976 – nooremleitnant;
- 1980 – leitnant;
- 1984 – vanemleitnant;
- 1988 – kaptenleitnant.

Autasud (Kapp 04.03.2014):

- 1993 – Piirivalve teenetemärk „Mõök ja Ilves”;
- 1994 – Piirivalveohvitseri teenetemärk „Piirikotkas”;
- 1997 – Piirivalve teeneterist, II järk;
- 1998 – Kotkaristi hõberist;
- 1999 – Kaitseväge teenetemärk;
- 1999 – mälestusrist „Löögirühm Admiral Pitka”;
- 2000 – Mereväe teenetemärk „Usk ja Tahe“ III klass „Raudankur”;
- 2000 – Piirivalveameti mälestusmedal „10 aastat taastatud Piirivalvet”;
- 2001 – Kaitseväge mälestusmedal „10 aastat taastatud Kaitseväge”;
- 2002 – Saksa Liitvabariigi Bundeswehri teenete hõberist;
- 2008 – Kaitseministeeriumi II klassi teeneterist.

Lisa 6. Ahti Piirimägi auastmed ja autasud

Auastmed (Piirimägi 22.03.2013):

- 1996 – lipnik;
- 1998 – nooremleitnant;
- 1999 – leitnant;
- 2001 – vanemleitnant;
- 2004 – kaptenmajor;
- 2010 – kaptenleitnant.

Autasud (*samas*):

- Kotkaristi IV klassi teenetemärk;
- Kaitseministeeriumi teenetemärk;
- Kaitseväe teenetemärk;
- Mereväe teenetemärk „Usk ja Tahe“ II klass Hõbeankur;
- Mereväe teenetemärk „Usk ja Tahe“ III klass Raudankur;
- Kaitseväe Meredivisjoni teenetemärk.

Lisa 7. Peeter Ivaski autasud ja auastmed

Auastmed (Ivask 30.04.2014):

- 1993 – nooremleitnant;
- 1999 – leitnant;
- 2002 – vanemleitnant;
- 2005 – kaptenmajor;
- 2010 – kaptenleitnant.

Autasud (*samas*):

- Kotkaristi V klassi teenetemärk;
- Mereväe teenetemärk „Usk ja Tahe” III klass „Raudankur”;
- Kaitseväe teenetemärk;
- Kaitseväe mälestusmedal „10 aastat taastatud Kaitseväge”;
- Kaitseliidu Meredivisjoni teenetemärk;
- Kaitseliidu Valgeristi III klass;
- Mereväe teenetemärk „Usk ja Tahe“ III klass Raudankur;
- Soome Mereväes Teeninud Eestlaste Gildi mälestusrist „Valge rist”;
- Rannakaitse Kompanii teenetemärk;
- 2006. aasta võidupüha mereparaadi tänužetoon.

Lisa 8. Igor Schvede auastmed ja autasud

Auastmed (Eesti Kaitsevägi, 23.02.2014):

- 1993 – nooremleitnant;
- 1995 – leitnant;
- 1997 – vanemleitnant;
- 2000 – kaptenmajor;
- 2004 – kaptenleitnant;
- 2008 – mereväekapten.

Auastmed (*samas*):

- 1998 – Kaitseväe teeneterist riigikaitseliste teenete eest;
- 1998 – Mereväe Rist;
- 2000 – Kaitseministeeriumi hõbe – rinnamärk;
- 2004 – Kaitseministeeriumi kuld – rinnamärk;
- 2011 – Mälestusmedal „10 aastat taastatud Kaitseväge”;
- 2013 – Kaitseväe Peastaabi teeneterist.